

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 6.

У НОВОМ САДУ 6. ФЕБРУАРА 1886.

ГОД. II.

МЛАДОСТИ ЛЕПА...

Младости лепа, младости златна,
Радости чедна, радости слатка!
Ох, зашт' ми беше, зашт' тако кратка,
Младости лепа, радости слатка!

Нема већ оних дивотних слика,
Што ми их машта негда створила,
Изгубиле се у даљном даљу,
Пролазности их магла покрила.

Сећања драгог свећа издише,
Још мало, па ће да се угаси, —
На лицу бразде, на челу боре,
А мраз и иње и снег на власи.

Поток песама усануо ми,
Па као негда, сад не жуборка...
Ох, ала си ме брзо сустигла,
Голема клетво, судбино горка!

Срце ми пуно тешких уздаха,
Очи ми пуне суза ледени'...
Од љутих бола, к'о рањен голуб,
Превија с' бедна душа у мени,

... Осмен' се, љубо! Отвори очи,
Пусти до срца твој огњани глед —
И густе, сиве магле нестаће,
А на срцу се отопио лед.

И чедни поток песама мојих
Опет ће тихо да зажубори...
Твој светли осмеј, твој поглед жарки
Пролеће ново може да створи!

Мита Поповић.

УХОДА.

ЦРТИЦА ИЗ СРПСКО-БУГАРСКОГА РАТА.

Братске прилике наоштриле мачеве, пот-
прашиле пушке, напериле топове.

И проли се братска крв.

Страшан је рат, кад га води брат против
брата.

Брат!

Лепа ли је, дивна ли је та реч у мирно
доба!

Али је смешна, бесмислена та реч у боју!
Брат?

Зар оно брат, што убија непријатеља вој-
ника, и кад хоће да се преда?

Зар оно брат, што на разбоју мачем гаси
и последњу искру живота рањеном е против-
нику брату?

Зар оно брат, што отима мирноме грађани-

ну непријатељу све и још га немоћна убије, јер
нема да му даде више онда, кад му је већ
дао све?

Зар оно брат, што невином женском свету
у братској земљи братско сродство доказује жи-
вотињски, зверски?

Не, то није брат!

То је Бугарин, то је Татарин!

* * *

Српска војска пролазила је кроз Пирот.

Народ се купио на пазарској улици и поз-
дрављао је понос свој, поздрављао и довикивао:
сретно!

Дан пре објаве ратне у гомили народа, што
је испраћала војску, највише је викао и мла-

тао рукама човек средњих година, зелених као у мачке очију, а риђе и ретке браде.

И најближима до себе досадио те му се један подсмехне:

»Ма они ће на Бугаре, Јанчо!«

»И треба!« одговара Јанчо крештавим гласом кроз нос. »Нека си земају све, то српско!«

»Е где Бугарина! Већи је Србин од правога Србина!«

»Не съм Бггар, не съм! Ја Срб!« и увређен Јанчо испрси се.

Махнуше га, јер пред Рабеновом каваном настаде нека тишма.

Сви одоше тамо.

Јанчо остаде.

Он је већ све видео.

И ако је на сва уста викао: »Живели! Сретно!« ипак очима као да је бројао сваки ред, што мимо њега прође, а умом као да је хватао неке силне, силне бројеве.

Пође кући.

Сретали га познаници.

Гдекоји га по нешто и запитали.

Никоме није он одговарао.

Све му се мисли врзле око бројева, око рачуна, око батаљона, чета.

У тим мислима није ни спазио, да је дошао кући, да је сео за сто.

Кад му ћерка — девојче од четрнајст година, лепо, једро као наливено — изнесе вечеру, он се трже.

»Сакаш¹⁾ бре, да прислушкиваш?« продере се на њу и силно је шчена за руку.

Девојче врисне.

Јанчо се трже и пусти је.

Зелене му очи узверено гледе.

Познаде ћерку.

Руку диже челу и протаре га.

»Не се бојиш! Ја съм мислио — нишчо съм мислио. Не се бојиш — неси јанију²⁾!«

Девојче послуша.

»Чуј, Стојанко! Ћеш да се удајеш! Ће да дојде оно убаво момче, да те зема за жена! Твој татко ће да најде много, много париње!«

»Шта велиш?«

»Нишчо, ич нишчо! Ти си плакала, што Стојанчев татко неће, да му будеш снаха, јер немаш париње? Нећеш више да плачеш! Ће да клечи онај пезевенк па да ми моли: дај ми твој Стојанка за моје Стојанче! А ја: не се може! Та не да плачеш! Сакам да давам, тек нека моли.«

¹⁾ Хоћеш. ²⁾ јело.

»Али ти знаш, да он тражи многе наре уз мене!« пребацује му ћерка, јер држи, отац је само тешка.

»И ће да буде париње, много, много париње — хи!« и он исплошти оба длана: »дукати, наполеони!«

»Али од куда?«

»Не да питаш, лудо дете! Не мораш све да знајеш! Кажем: биће па доста!«

И, кад вечераше, легосе.

Јанчо је сањао о дукатима и наполеонима, а Стојанка о Стојанчету.

У три сата пред зору захуји велико звоно на пиротској цркви.

Јанчо скочи, обуче се па у чаршију.

Иначе у то доба мртви Пирот сада је оживео.

Народ, војници, официри јурили су тамо амо. Јанчо је већ од двадесеторице чуо: објављен је рат; војска прелази границу... Јанчо се тек у вече вратио кући.

С ћерком ништа није говорио.

Био је замишљен.

Мора, да је нешто крупно мислио.

Тако сутра, тако прекосутра.

Ишао је он до државних фуруна на крај Пирота.

Стајао је онде по читав сат.

Рекао би човек: овај није никад видео, како се хлеб пече.

Ишао је до сењака.

Гледао је, као да нигда није видео сена.

Мотљао се око града и разгледао оне зидине, као да их нигде није видео, као да је врло занимљиво гледати, како се у град уноси муниција.

Па је одлазио и у Рабенову кавану.

Прекрстио би се сваки Пироћанац, да је то видео — Јанчо и кавана!

Донео би он каву на би је посркао и загледао би се у шољу тако, да нико не би могао ни помислити, е је он врло добро чуо и запамтио по некоји важнији разговор.

Четвртога дана у вече узме Јанчо мало сланине и комад хлеба па у торбицу, а њу обеси о палицу и палицу на раме.

Па ће ћерци:

»Ако те питају: камо Јанчо? кажи: у Ниш!« и он махне два три пута шаком, што ће рећи: отишао. »Чувај кућу, а ја ћу да дојдем после два дана.«

И он пође.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Није се упутио према Нишу.
Узео је противни правац.
Није ни друмом ударио.

Драгоман је пао.

Сутра ће српска војска да напада на вис
»три уши.«

Та позиција влада Сливницом.

Ноћ је.

Хладна, облачна ноћ.

Још и магла пала па другари на мртвој
стражи не виде један другога.

Да се стражари не крећу у извесноме про-
стору — јер од зиме хоће да се покоче — не
би човек рекао, да су ту пале две војске, да
ће ту сутра бити крвава борба.

Но она црна сенка па уз њу још две три
блеђе, што се час крећу, час стану па ослуш-
кују па онда се опет крећу и опет ослушкују,
а све се мичу од српске војске према бугар-
ској — је ли и то стражар?

Није.

Но како се креће, по томе се види, да је
човек.

Сад је чуо стражарев ход па стаде.

Залуд хоће мачије му очи да прозру маглу.

Бистро око стражарево спазило га, оштро
ухо чуло шушањ.

»Стој! Ко си?«

Стражар то тихо рече па чека одговор.

Нико не одговара.

Пушка шкљоцне.

»Мене ли ме питаш?« зачу се крештав глас
кроз нос.

»Тебе — а да кога?« одговара стражар.

»Па ја сџм сас овце.«

»А шта ћеш овде? Ту ти је сваки трену-
так глава у торби. Камо ти овце?«

»Ето види!«

Са запетом пушком приђе стражар.

»Зар само три?«

»Знајеш — се растурило стадо — сад тра-
жим. Ако ти не најдем, ће да ми умре петоро
дечиње), сас то ти храним.«

»Да ти не лажеш?«

»Утепај²⁾ ме к'о пса, ако мислиш, лажем.«

»Хајде тражи овце; ал тамо у лево! Да се
више ниси показао на мртвој стражи!«

»Мртва стража? Ху — сџм, будала, залу-
тао! Праштај!«

Па потера овце у лево.

Некако чудновато севаху зелене му очи.

¹⁾ деце. ²⁾ уби.

Да ли е тога, што се без по муке спасе?
Не!

Он је са те три овце скоро све важније
српске позиције прешао и свуда се изговарао:
тражи забасало стадо.

Пропуштали га.

Сиромах је а то му је све имање.

Али нико није спазео, како му зелене очи
пажљиво мере све, докле су год могле допрети.

Тако је дошао до мртве страже и стражар
га враћа назад.

Није он до сада носио главу у торби, да
се сада враћа.

Још коју стотину корака па је код бугар-
ских предстража.

Тамо мора стићи, јер Бугари богато пла-
ћају — уходе.

Куднуо је одсудни час.

На десет корака од српског стражара ма-
гла га завије тако, да га стражар није могао
видети.

Саже се па је као лија неосетно, нечујно,
стопу по стопу милио — десно. . .

И кад је мислио, да га већ неће чути срп-
ска стража, исправи се и журним кораком пође
напред.

И бугарска га стража заустави.

Ђојзи није спомињао забасале овце.

Тражио је, да га изведу — пред глав-
ног команданта.

Пировом победом узеше Бугари Пирот.

Расуше се добровољци, гладни и жедни те
лакоми, по кућама, да пљачкају.

Што се живо покаже, бајонет боду, ђуле
прожиже.

Покољ, грабеж.

С пушком у руци јури један сељак Бугарин
зелених као у мачке очију а риђе и ретке браде.

То је Јанчо.

Око паса у ђемеру му сто наполеона —
мучна ал издајничка зарада.

Јури дома, да обрадује Стојанку.

Стиже пред врата.

У соби метеж.

Мрак је, не види се, шта је.

Јанчо љут.

Помамно отвори врата.

»Ма ја сџм Блгар и овде башта!¹⁾« про-
дера се.

Два добровољца испретурали све, а ништа
не нашли.

¹⁾ гавда.

»Е кад си Бугарин, нећемо твоје. Води нас у српску кућу!« рече један.

Ухватише га за руке, да одмах пођу; нешто им се хитало.

Јанчо би најпре да види ћерку и да скло-ни наполеоне, јер ово јесу до душе браћа, али злато је примамљиво а људи су појудни па...

У тај мах зачује се из друге собе страшан, ужасан врисак.

Јанчу се коса диже.

Познао је глас своје Стојанке.

То није јаук, већ то је гујино сиктање, што му се омиче са усана.

И он махне рукама, да се отме и да потрчи ћерци у помоћ.

Али се браћа томе надала и он се не оте.

И понесоме се.

Земља им се под ногама тресе.

Сви троје запенушили па стењу од напрезања.

Довитлаше се до врата, грунуше у њих и треснуше о земљу истављена врата.

Саме се трепавице спустише Јанчу на очи, да не гледа ћерчину срамоту.

Свест га поче остављати.

Но ћемер му се отпаса, наполеони покуљаше на земљу — и свест му се поврати.

Он леже, да својим телом, својим животом заклони муком стечено злато.

Ни гладни вуци тако не насрћу, као што навалише ова браћа на свога брата, кад спазише злато.

И кад га не могоше са новаца кренути, севне бајонет једаред, дваред, триред.

Јанчо само једаред ал страховито јаукне.

Јадна Стојанка нити је што чула нити видела — није знала за себе.

Тишина.

Добровољци се грохотом насмејаше.

Ногама одгурнуше братовљеву лешину.

Отпасаше ћемер и покупише крваве златице.

И одоше, као да ништа није било.

Издаја се издајици осветила.

Мита Живковић.

АНЂЕО СМРТИ.

оћ бејаше мрачна... Ветар хладни
Потресаше кров од двора стара, —
Благо оном, ко се сад одмара,
Ког не гони глад и живот јадни.

Ал' од мене тихи санак бега,
На срдашцу туга се савила
Времена се сећам, што су била,
И прошлости и живота свега.

И предамном Она тихо крочи,
Благо поглед на мене упрла,
Иста беше пре нег' је умрла,
Исто лице, исте бајне очи.

И тек што сам загрлит је хтео,
Мили призрак пред-а-ме ишчезе,
Збуњен гледах без смисла, без свезе —
Видох: простор осветли се цео.

Место њене бајне слике младе
На сред собе — страшно погледати! —
Анђео смрти — костур непознати
И он тихо ту-предамном стаде.

Суву руку ћутећ пружи сада
И у њојзи — згрозих се од страха —
Срце беше неког сиромаша.
Окамењен гледао сам га тада.

На средини страшна беше рана,
Из ње опет крвца је капала,
Од страха ми душа задрктала
Костур шану: „знаш ли сиротана?“

„Знаш патника, што је целог века
Мучио се служећ срце своје?“
„Знам га! — викнух — то је срце моје!
Дај! можда ћу наћи рани лека.“

Пођох њему, пружих обе руке
А костур се гро'том насмејао,
Чудни глас му к'о да сам слушао
И осетих болове и муке.

И он шаку у један мах склоши
Све к'о пепо у њој се распаде,
Само парче са раном остаде
А из ране врела крвца лоши.

Бол ми тешки обузео груди,
Пламен неки тело ми сажижје,
Напрегох се, хтедох њему ближе
Па се тргох и из — сна пробудих!

Пробудих се ал' глас још долеће:
„Све ће проћи ал' та рана чила,
Што на срцу она оставила —
Та се никад залечити неће!“

М. Ј. Илић.

В Е Љ К О.

ПРИПОВЕТКА МИЛУТИНА ЈАКШИЋА.

II.

Кад уђеш с јужне стране у село К....., упадне ти у очи читав сокак необичних кућа. Свака је мали град, ал поред све величине подузима те нека суморност, кад их видиш. Ни једна није укусно сазидана; ретко која није мрачна. Не видиш у тим големим зидинама живе душе, или можда тек где-где по које саморано детенце, где се незадовољно тетурa по неравном ходнику, што је циглама постављен.

То је крај Хрвата, немеша.

Сви од реда су газде, имају пуста блага и земље до миле воље. Народ прича, да су њихови стари придошлице, па су једаред цару позајмили, и за то добили силну земљу и немешаг.

»Опо земља у старо време није вредила бог зна шта. Наши су стари живили од рита и марве а жита су сејали тек ето колико им је за лебац требало. Та није ено мој деда продао сесију земље за двофлашу вина. Неће, вели, да плаћа толики штајер и да иде бамбадава на форшнан, кад му већ од четир године жито по житницама труне. Еј, да су знали, шта ће кадгод вредити та земља, не би је били тако лако упуштали«, вајкао ми се једаред чича-Совра Перишин.

Насред хрватског краја, баш на раскршћу, стоји варошка кућа. Пред њом има данас више света пег' обично.

У судници седи у зачелу на клупи кнез. Левим лактом подбочио се на сто, а у десној руци држи крет, на коме се заклиње, и лупка њиме по ћилиму, којим је сто застрт. Дежмекаст човек са дебелим вратом и широким лицем. Из вазда мутних му очију можеш прочитати власт. На леђих му је мали капутић, а кратке гаће тек се састају са чизмама; ишарана онаклија виси иза врата.

Врата се отворише, а унутра уђе прво аднаћ, за њим једна повисока жена.

»Газда-Адић те тужи, да му крадеш живину, Мацо«, почне кнез сасвим званично.

»Свог века нисам ништа украла«, одговори оптуженица.

»Шта ниси, а да куд да се дене толика живина?« упаде у реч газда-Адић, који је седио на клупи мало даље од кнеза.

»Да бог да усанула ова рука, ако је кад

туђе дирнула«, одговори жена и не окренувши се тужноцу.

»Ти си, ко ће други. Води је, па је стегни, нек се научи памети, како ће красти туђу живину.«

Аднаћ пође, да изврши заповест.

»Кнеже, ти неправо судиш. Ја нисам крива, па хоћеш да ме осудиш, а лане, кад ми ваши момци истукоше сина на мртво име, онда њима није било суда, што су немеша, је-л? Пусти ме, кнеже, на миру кући.«

»У ариште, кад кажем. А, чегај, ја ћу ти показати, ко ради право, а ко не ради. Води је у ариште!

Аднаћ је силом ухвати, а она се отрже.

»Стани још мало«, плану, а из очију јој севне гњеван поглед. »Да ти кажем, кнеже, ко је крао живину газда-Адићеву. Твоја жена је крала, баш твоја жена, ја сам је видела својим рођеним очима преко бапште!...«

Кнез ћипи с места и пребледи. Занемео је, не мож' од гњева ништа да рекне. »На мацка шњом«, викне најпосле потмуло, »удрите кучку, нек лопи скотска крв!...«

Витки лесковци заввиждаше, а бедна жртва варварског беснила превијала се под немилосним ударцима.

У жилама гледалаца крв се ледила. Један је окренуо поглед од страшног призора, другом је канула суза гњева на проклету земљу, која трпи та зверска недела, а јединац син јадне жене — момче од својих осамнаест година — журнуо је с пожем у руци на следе слуге црног злочина. Но за мало, па је у тешком гвожђу лежао у затвору.

Кад је несретна жена обамрла под тешким ударцима, онда је срамота првог немеша била освећена.

Кнез је изашао из суднице и пошао кући. Ишао је лагано: био је мрк и натуптен. И свет се разишао.

Кнез је ишао, није се никуда освртао; није видио ни рођеног свог сина, што је баш сад поред њега на вранцу пројахао. Но ни син канда није оца спазио.

На оној великој, ишараној кући отвори се капија, а коњаник уђе унутра. Мало час ушао је и кнез у исту кућу.

Вече је одгонило дан. Месечина се помолала, а велике куће хрватске изгледале су као пусте развалине. Нигде живе душе, само пред кнежевом кућом седе два човека и разговарају. Из српског краја чује се песма.

»Јеси-л чуо, Перо, шта је било у варошкој кући?« запита један од те двојице.

»Јесам«, одговори овај други. »Кад је газда дошао на подне кући, био је страшно намргођен. Ушао је у собу, а ником није назвао ни помоз-бог. Па ни Ловра није био добре воље. И он се баш у исти мах вратио из лова. Не знам ти рећи, ко је био мргоднији. После ручка било је триста чуда, ал ја сам се морао склонити; тешко мени, да ме је онда спазио газда. Што ти је, брате, богато па бесно!«

»Боме да сам ја сад власт, ја бих обесио тог твог господара. Како му није било грехота онако за пра' бога изударати кукавну жену. Сирома Мита, он још и сад чами у аришту! — А како ми ти животариш код тог маторог крвника?«

»Свакојако, Милане, више зла него добра. Још је сва срећа, што им знам трагове, па баш не смеју тако здраво. Ал и овако да те бог сачува. Знаш ти, како је он њу узео за жену. Е, Стана је онда била прва девојка у селу: лепа као молована, ал' сирота к'о прет. И твој је чика-Мита није ружно гледао — био је и он онда момак. Била и она сирота, па није морао окретати главе од ње. Ал имала је она свог драгога, ваљда си познавао покојног Пају ча' Радиног. Већ је хтела да се венча с њим. Али се у њу загледа и мој садањи газда. Ко није знао за Матију Позојева? Тако он ни два ни три, него заиште већ испрошену девојку, а она се полакоми, — није шала, такав газдалук — те изневери свог ђувегију. Говорило се онда по селу, да ће Паја са још некима убити Мату Позојева, ал све бадава — ди ће шут с рогатим! Не би човек помислио, да ће та гоља толико расипати, кад се блага дочена. Та није да троши, као да јој је баба спахија био. Па колико шиље испод руке, колико је продала ране с тавана; већ је мени додијало. Ништа то не зна газда-Мата.«

»А како с Ловром изалазиш на крај?«

»С њим још понајгоре. Лудо, брате, а бесно; самовоља да не можд' гора бити. А није ни чудо. Мати му већ и сувише угађа, а и отац му све повлађује. Ни с ким не говори као

свет, а с њим ће увек лепо; баш кад се сваде, онда не говоре дуго ни речи једно с другим. У кући се направио читав паша, све застрашио. Сестре му не смеју зуба да помоле, јер их кињи као да су му слушкиње, а ми чељад искијамо за све. А ја још понајгоре, јер самном баш има највише посла. Час му нисам добро коња очешао, час му пушка није добро очишћена — већ никад му ништа није право. Прође кад-и-кад на псовки, ал много ме пута гурне и удари. Ова је белега на челу од њега. Једне недеље нисам му чизме очистио као што треба, а он чизмом па мене у главу. Као што видиш, белега од штикле још се и сад познаје. Знаш, ври у мени, ври, ал кад једаред прекиши, онда му не поможе његов газдашаг, па ма шта било после самном. У кући ларме сваки час. Ђаво је видео тог чуда. Ловра, кад се с ким свади, одмах иде у лов. По том знам, колико је сати. Још ову годину само да истерам, па збогом. Не бих више остао, да ми плате бог зна шта. Па што су немикостиви! Може просјак зарастати на прагу молећ, неће им се срце сажалити. Кажу за наше људе, да су стога, ал богме су они сами гори него пси.

»Како да није!« додаће Милан. »Пре негде приповеда ми горник — да се човек левом руком прекрсти, — како јо лане после св. Илије ухватио газда-Нешу, где краде кукуруз на својој рођеној њиви. Да га није ухватио, морао би му платити читаву кола кукуруза, што је био обр'о. И тој несрећи не би било жао, да је онај сирома човек морао продати оног једног коња, да му плати његову крађу. Ал' кажи газда-Неши, да је лопов, добићеш десет батина, докажи му, двадесет.«

Ту пријатељи заћуташе. Стражар прошао поред њих и назвао им дубоким гласом »добар вече«, за тим је одувао своју ноту. Милан и Пера набројаше десет.

»Е, па хајд, лаку ноћ, Перо, време је да се спава. Ето десет је сати. Лаку ноћ!«

»Лаку ноћ, Милане! Хоћемо-л' сутра код кола?«

»Ако бог да. Лаку ноћ!«

Пера је отворио врата од авлије, па је ушао унутра, а Милан је завио за рогаљ, подвикнуо једаред, па је онда стао звиждукати неку песмицу. Стражар је већ са другог краја села дувао десет сати.

А П О С Т О Ј.

(ПЕТЕФИ.)

IX.

вде је боље било.

Сад деран није крао

И није више мор'о просити.

Ох каква срећа, какво блаженство!

Још да га није брига морила,

Што може доћи вештица

И донети писмо —

Па куд би онда пристао!

А некад га ј' и туга морила,

Кад би се сетио

На верног друга свога — пса,

На друга и спавача свог.

За љубав овог чисто б' натраг пош'о,

Па би са баком опет просио,

Само да буде с другом заједно.

Није га једном сањао,

Како он њега милује,

А куцов њему лиже образе,

Па кад би с' из сна тргао,

Плак'о би за њим, за што није ту.

Кад је господин кући приспео,

Пред'о је дечка породици својој.

Старе му рите све поскидаше,

Урасло блато спраше са њега,

А место старих крпа

Даше му ново руво.

Како му мило би!

Као да до сад није био жив,

Осети као да с' сада родио.

Сад га господар дозва

Па му овако прозбори:

„Ово је син мој, дечко, зваћеш га

Благородним господичићем;

Што ти заповеди

Мораш га слушати,

Он је господин, ти пак слуга му.

Друго и не ћеш радити, већ само слушати;

Него га слушај тачно, потпуно.

Чим оком мигне, већ је заповест:

Испуњавај, па не ће бити рђаво —

Имаћеш јести, пити, одеће.

Иначе ћу ти рите,

Како си дошао,

Опет натаћи на врат,

Па можеш ићи у свет широк

И проси к'о што с' досад просио.

Служио ј' дечко несретни

Благородном господичићу:

За њим, уз њега трчкаше,

Увек у сенци му,

Вребајући покрете усана;

И заповест је једва казана,

А он је већ и свршио.

Па опет, кукавац,

Кол'ко је опет сирак трпео!

Благородни господичић

Био је поган штенац,

К'о што су обично сва дерлад племићка:

Знао је, да је господин,

Па се свуд влад'о господски.

Је-ли се јелом опеко',

Слушче је ћушао;

Ако га није поздравно ко,

Дечку је шешир с главе

О земљу лушио;

Њега би вук'о за кике,

Кад чешљем зашне за косу —

И није било злоће, пакости,

Што му је није чинио,

Кад год се чега досети.

Кол'ко га пута хоће очи,

П'онда га лактом гурне, да му сврне с пута;

Или га блатом укаља, п'онда га ћушаше,

Што је тако прљав;

Ил' би га полио, па кад дечко дрекне,

Назив'о га је — мазно копиле.

Много је дечко патио

И патње му се с дана у дан множиле;

Ал' он је трпео,

Трпео храбро, као човек,

У коме виши дух борави.

Па што је трпео? За што не остави

Паклено легло, као што често хтеде?

Да знате, за што није!

Није га јело или одећа

Враћала, кад је отуд поћи хтео,

Да бежи куд год у свет пространи.

Не бија он к'о кокош ил гуска,

Што оду чак — ал' опет врате се,

Чим само глад изнутра осете.

Славуј или шева напротив

Увребају ли кавез отворен,

Оставе леу храну, готову,

За увек, па је траже у пољу

И какву наћу — задовољни су.

Тако и дечко осећаше

К'о тице, које траже слободно.

Па опет, остај'о је к'о гуска ил кокош;
 Кад год би пошао, увек се вратио.
 Шта га је натраг мамило?
 Учење.
 Поред господичића и он је учио:
 Неприметно је за њим стојао,
 Вирећи у књигу
 И слушајући што је
 Учитељ говорио.
 А што је једном он научио,
 То више није заборављао.
 Чит'о је и пис'о пре
 Него господичић.

И што је им'о више година,
 Множише му се и познавања,
 Као што се оно
 На јеленову рогу гране множе.
 И он се поче тиме дичити...
 А кад је бивало
 Да је господин лудо трабуњ'о,
 Поправљ'о би га у себи
 И смешкао се — на бенетање.
 Учитељ је морао
 Спазити разлику:
 Кол'ко је слуга стајао
 Високо над господином.
 Па кад му ученик
 Лекцију не знаде,
 Тим га је корио:
 Застиђујућ' га слугом,
 Који је слушањем научио.

То на част било дерану,
 Али му није било на радост.
 Горди господичић
 Толико пути му се светио
 Кол'ко је пути био посрамљен.
 Сваког је дана већма гонио
 Дечака сирог, невиног
 И овај сваки дан је осећ'о
 Неправду све то већма и већма;
 И сад већ, кад је ударен,
 Не тело, већ га ј' — душа болела:
 Црвенио је, али не од бола
 Већ само што се — стидео.

Шеснаест лета претурио је.
 Сваки му дан нишапе нови зрак,
 Да провиди у магли тегибној,
 А сваки зрак је слово бивало,
 И од тих слова поста ова књига:
 Са каквим правом туку мене овде?
 Зар сме да туче човек човека?

Је-л' једног бог овако створио
 А другог опет ваљда другчије?
 За бога кажу да је праведан:
 Ако је, онда нема разлике:
 Једнако мора сваког волети...
 Ја више не ћу трпети;
 Нек буде како буде.
 Они ми дају руво, рану, стан —
 Но и ја њима служим за све то,
 И тим је њихно добро плаћено.
 Да радим, то ме смеју терати:
 Али ме тући не смеју —
 Још једном ће ме само ћуштити.
 Но више неће, бога ми!

Тако и би. Јер првом приликом
 (А на њу није дуго чекао),
 Кад га господин једном удари,
 Он проговори...
 „Стан'те, хе!
 Јер ћу вас натраг тако ћуштити,
 Да ће вам глава дуго бучати.
 Доста сам дуго био пас,
 Кога сте могли грувати,
 Од сада хоћу да сам човек,
 Јер је и слуга — човек!
 Признајем, једна рука
 Овде је на ме добра сипала,
 Но друга рука то је с мене штапом
 Скинула:
 Ми једно другом нисмо дакле дужни“...
 На изненадне ове речи
 Господин ста к'о скамењен,
 А за тим цикну, пенушећи се:
 „Ха ропско семе, клети бунцијо“!...

А дечко 'вако настави
 Гласом, што презире:
 „Хм, ропско семе... Грдиш оца мог?
 Ал' ако ј' отац мој господин био,
 Па можда већи нег' ви редом сви?
 А што је мене бацио,
 Његов је грех а није мој.
 Но ако сваки господин
 Толико душе има као ти,
 Волим, што ме је бацио.
 Јер том захвалит' могу,
 Што поштен човек постадох.
 А бунција... ако је бунтовништво,
 Што осећам и што исказујем,
 Да сам и ја, к'о сваки други, човек,
 Онда се повосим, бунтовник сам, да!
 Ох кад бих знао све што осећам

И каз'ти тако, као што осећам :
 Бунџија б' било милиунима,
 И — свет би задрхт'о,
 К'о што је дрхт'о Рим пред Шпартаком,
 Када су раскидане ланце
 О зид му били гладјатори !
 Па сад, господичићу, збогом !
 Ми с' не можемо више трпети :
 Ја зборих сад к'о човек са вама,
 А кад се дотле дође,
 Да слуга жели бити човеком,
 Он онда мре од глади ил' га погубе,
 Тек слуга више не буде.

С тим се окрену и оде,
 Оставив кућу за навек,
 Где му детињство прецвета
 К'о какав цвет у благу поточном.
 Иш'о је, куд га очи водише,
 Упутио се у свет без циља.
 Сада му плану младост у срцу,
 Као што пламти запаљени град,
 Кад на-њга духне олуј страхотан,
 И у том пламену
 Искренуше му дивни ликови,
 Који му душу сад прекалише
 К'о огањ гвозђе.
 На крају града стиже га
 Господичићев учитељ —
 Сав задуван и уморен
 Од трчања за њиме.
 Зној га по лицу свега облио,
 Непрестано га ј' мор'о брисати
 Док је с дечаком зборио,
 А збор му ј' 'нако текао,
 Скоро је био без свезе :
 „На, прими ову кесу новаца,
 То ми је плата једне године ;
 Теби ће бити доста годинама,

Ако га узнаш употребити.
 Ти'ш бити велик човек,
 Могу ти казати.
 Ја не знам дечка тако паметног —
 Ја исто, као и ти, осећам,
 Ал' нисам смео никад казати.
 Коса ми ј' расла, дивно сам се,
 Кад зачух, како говориш.
 Сваку ти реч нек бог благослови,
 Саветујем ти, заповедам ти,
 Да, заповедам :
 Учи, читај, иди у школу !
 Не послушаш-ли ме —
 Сам ћу те кети а бог — карати !
 Ти с' ниси ради себе родио,
 Већ за род и за читав свет.
 Кажем ти : учи, читај !
 А на послетку,
 Не треба ни да кажем,
 Јер видим, како волиш учити.
 Ох бог те благословио,
 Буди ми срећан, блажен,
 А сећај ме се по кад-и-када !
 Но ако овај савет не примаш,
 Онда ме — заборави !
 Момче се саже, хтеде да
 Пољуби руку доброг човека,
 Но овај не даде, него њега он
 Загрли и у лице целова —
 И с уплаканим очима отиде.
 Како је слатко пало момчету,
 Како је пало сињем кукавицу !
 То беше прва љубав,
 С којом се сусрео . . .
 Шеснаест година мор'о ј' живети
 Патећи се,
 Докле се није човек нашао,
 Који га није гурнуо,
 Већ још га загрли.

(Наставиће се.)

Благоје Бранчић.

ЗА НАЧЕЛО.

РОМАН МИЛАНА САВИЋА.

ПРВИ ДЕО.

(Наставак.)

V.

 стог дана — Јован није никако био код куће — дође Живко с особитим неким изразом на вечеру. Ћутке седне поред својих другова, испразни нагло чашу пива и заиште штогод за јело. Јован није ни пазио, шта Живко ради; наслонио је

главу на руку и чисто је дремљиво гледао преда се. Рајко пак није могао а да Живка не запита, зашто је данас тако расположен. Али је Живко остао одговором дужан; тек кад је прогутао последњи залог, попио опет пуну чашу пива и убрисао уста, рече значајно :

— Consummatum est.

Јован подиже лагано главу и погледи га пола радознано пола изненађено.

— Шта хоћеш тим да кажеш? запита Рајко такође радознано.

— Хоћу тим да кажем, одговори Живко и наручи чашу пива, да је Берта од данас моја љубазница.

Јован се намргодио а Рајко се почео смејати.

— А Адолф? запита овај.

— Адолф је отправљен, настави Живко. Њојзи се већма свидело, да буде госпођа докторка него жена једног калфе.

— А је ли хтео Адолф њу заиста узети за жену? запита Јован.

— Она бар тако каже, одговори Живко. У осталом, ко ће тима веровати.

— Ти си ваљда покварио срећу њену, настави Јован, а каогод што ти имаш права да будеш срећан, има и она. Да чудне ми једнакости!

— А што му верује, рече Рајко олако.

— Није она прва, примети Живко.

— Тако је рекао и Мефистофелес Фаусту, дода Јован.

— А Живко вели самом себи, рече Рајко. Па, дед, приповедај нам, како се то збило!

— А шта да вам приповедам, одговори Живко; зар није доста кад вам кажем, да је од данас моја љубазница и да ће престати бити, чим одем из Беча.

— Али ако те веже? примети Рајко.

— Мене? одговори Живко. Којешта! Само да ми овај не попује.

— Ја сам ти своје мњење казао, рече Јован, остало ме се не тиче ништа. Ради шта знаш.

— Живко би требао данас да части, примети Рајко.

— А зашто? запита овај.

— Та и ти си положио испит, насмени се Рајко, бар из дон-Хуанске струке.

— А! учини Живко. Па не марим.

— Мени се не пије, примети Јован, а најмање на такав *titulus*.

— Којешта! рече Рајко. Зар ти сваку бечку цуру узимаш под своја морална крила?

— Не мислим то, одговори Јован, али ме чисто немило дира Живкова заједљивост.

— Морам се смејати, рече Рајко; ти би, Јоване, с тако истом мирном душом заврнуо шију свима аристократама и противницима социјализма, па ти је немило, што је Живко учинио, што су чинили хиљаду њих и што ће опет хиљаду њих чинити.

— Оно је шта друго, одговори Јован, оно је начело и то морално начело.

— О, страшно је то морално начело, рече Рајко,

таманити људе, који на опстанак имају тако исто права као и ви социјалисте.

— Манимо се сад тога, рече Јован после неке почивке, ми се нећемо никад разумети; па као што смо досад избегавали такав разговор, избегавајмо га и одсад. Ту жртву радо принашам пријатељству нашем старом.

— Та, само сам приметно због Живка, рече Рајко. Ако је она лудоглава, што ћеш ти да се жестиш!

— Та, на послетку нек ради сваки штогод хоће, рече Јован. Шта ме се та Берта и тиче. Једаред сам је видио, па никад више.

— Али још нешто врчиш, примети Живко.

— Чекај још пет минута, рече Рајко и насмени се. У осталом, Јован је такав већ цео дан. Час је овакав, час онакав; час му је све право, час опет није ништа. Као да му нису све козе код куће! Дед, Јоване, мани се отромбољеног носа; подигни га у вис па буди весео. Шта те се тиче Берта! Мислиш ли, да би се Живко жестио, да је она друга, како се зове? да, Емилија, твоја или моја љубазница?

Јован подиже нагло главу у вис и погледи оштро Рајка, али овај то није ни приметно; пио је таман пива.

— Па буди уверен, настави Рајко истим гласом, не бих се ни ја жестио ни најмање, да и теби наседне која. Шта више, још бих се радовао. Богме, говораше Рајко даље и поче се смејати, то би била комедија, да вас двојица, сваки с љубазницом испод руке а ја у друштву пети, идемо недељом у шетњу, па као часни филистри да сврнемо у коју гостионицу, где свира музика, да пијемо пива, да играмо валцере и трајлише и да се око поноћи насвирани вратимо кући! Шта велиш на то, Јоване?

— Лудорија! одговори овај а Живко није рекао ништа, само се грохотом смејао.

— То су бечки обичаји, примети Рајко.

— Марим ја, радите шта знате, рече Јован. Дед, чашу пива!

— Сад ми се допадаш, кликне Живко, тако! Дед и мени!

— Дај и мени, доврши Рајко, и мало затим имаше сва тројица пуне чаше пред собом.

Кад је Јован дошао кући, нашао је још исту чашу с цвећем на свом столу. Погледао је цвеће до душе, и то више пута, али нити је осетио вољу, да га баца кроз прозор, нити га је затворио у орман. Лагано се свукао и легао у кревет.

Сутрадан, кад се обукао и хтео да оде, нађе се у кујни с господом Агатом.

— Шта је то с вама? запита га ова. Јуче цео дан нисти били код куће и иначе сте више овде него на страни.

— Е, одговори Јован у малој неприлици, хтео сам да се разонодим.

— Тако и треба, настави госпа Агата, доста сте се мучили. Треба мало и да се забавите.

— Неће то дуго трајати, рече Јован. Још данас ћу само имати слободног времена а од сутра опет за књигу.

Било му је лакше, кад се нашао на улици.

— Не говори ништа о цвећу, гуњала је госпа Агата у соби; али ништа, ништа.

За тим уђе у своју собу.

— Флоријане, рече свом мужу, ти се не смеш упустити ни у какав разговор с нашим доктором. Разумеш ли ме!

Мајстор Флоријан је само климнуо главом, у знак, да разуме, шта му је жена казала.

— Само под тим условом ићићемо недељом опет Елтерлајну, настави госпа Агата.

Мајстор Флоријан се малко насмеши.

— И само ћу под тим условом ћутати, ако се опет опијеш, доврши госпа Агата своју реч.

Преко Флоријановог лица пређе неко блажено смешење; погледи у вис и облизне се језиком. За тим рече:

— Та, не мислим се ја опити; то ме само изненади. Не знам ни сам, како се то збива.

— Добро, добро, упадне му госпа Агата у реч. Чуо си, шта хоћу и владај се по томе, иначе . . . ти већ знаш.

Мајстор Флоријан као да је знао, шта га иначе чека, јер на место блаженог осмеха показа му се на лицу неки тужан страх.

— Пристајеш дакле, рече госпа Агата.

— Пристајем, да како да пристајем, одговори Флоријан живо.

Госпа Агата оде сад у Јованову собу да је спреми.

— Тај би мамлаз још избрљао све, говорила је у себи. Али сад ће ћутати. Моја су средства поуздана.

(Наставиће се.)

МИЛОВ'О САМ . . .

(по М. Романовском.)

Милово сам мому . . . њене очи црне,
Чаровити осмех румених усана —
Кад је плахо гледнем, срце ми претрне,
О дивна је била зора моја рана!
Чекам, сад ће крила да рашири двоја —
Камо те, анђелче? где си срећо моја?

Заман сам по свету уздице'о за њоме,
Док се нисам ман'о узалудних жеља.
Још је једна звезда сјала жићу моме,
Тешило ме срце верних пријатеља; —
Ал' били смо криви, криви, што смо живи,
Расуше нас. — Где сте, соколони сиви? —

Пођох међу људе, да ме жеља мене
Не бил' наш'о браћу, не бил' наш'о злато.
Наздрављан ми пехар бола и горчине,
Али нека . . . давно ј' заборава дато! —
Сад се склањам с пута тим срцима крутим,
Више им се смејем, него што се љутим.

Сад милујем сетне поносне призраке,
Што у мојој души живе без престанка,
Мене може време довести до раке,
Они ће да живе и после растанка.
Они ће да лебде нада мном и светом,
Окићене вечним премалетни м цветом.

Сад будућност љубим румену од крви,
Зору рода мога, што ју тама скрива —
Хај радо бих пао на бојишту први,
Ал' да м' она цвеће на гробу целива!

с пољског.

Рајко.

ПУТОПИСНЕ ЦРТЕ.

ЈЕДАН ДАН У МАЂАРСКОМ РИМУ.

IV.

У одне је у велико превалило било, кад
изиђосмо из примасове палате. Како смо
јутрос пре зоре уранили, осећали смо

сва тројица врло живо, да човек мора да води
рачуна и о прозаичном делу своје нарави. По-
тражисмо ону исту гостионицу, где смо се пред
подне загрејали црном кавом, јер нам рекоше,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да ћемо у њојзи најбоље ручати — а лежи некако и на размеђи између српске цркве и примасове палате — дакле међу обе тачке у нашем програму, који састависмо себи за после подне.

Кажу, да весела музика зачињава добар ручак. Нама је било драго, што нам о ручку нису досађивали Острогонски Цигани — јер би њихове раздешене егеде зацело ућуткале онај весели кикот, што се осипао час по крај суседног стола, око кога су посedale неке младе госпе и девојке — сигурно са јабане, као што смо и ми. Весела девојана нека водила је у том маленом друштву живо реч, смејала се у глас. Ко уме слатко да се смеје па је уз то још млад и леп, и има и лепе зубе — тога је онда милина и слушати и гледати. За тај посао био је наш друг Валтровић најдоспешнији, јер као вегетаријанац морао је дуже да чека, док му зготове његово посно јело.

По ручку умолисмо гостионичаревог слугу, да нас спроведе до српске цркве, да не би лутали по улицама, јер нам је ваљало да будемо на уречено време на белези. Прођосмо једном те другом улицом у кривуд, отискосмо се трећом, дугачком и широком, док не стадосмо пред једном овешталом кућом.

Уђосмо у дворниште или боље да кажем у порту, у којој бијаше малена црква. То беше српска црква — а крај ње парохов стан, и једно и друго опало и чемерно. На први поглед види се, да су цркву зидали досељеници туђе вере и народности, који се усудили, да се доселе амо у горди мађарски Рим — јер иначе би били озидали цркву своју са улице а не би је ни спратили у дворниште. Како је у оно доба владала у земљи верска петрљивост, ко зна, би ли се то шале гледало, да се овде насељавају људи из света, да није знао господар земље, да је у тих дошљакâ јуначко срце и сабља, која ваља за обрану против Турчана.

Другови моји застадоше у порти, да зналачким оком разгледе цркву с поља а ја уђох у парохов стан, да се јавим и да га замолим, да нам отвори и покаже цркву. Парох не бијаше дома по негде у суседа; синовац му, ђаче од својих четрнаест година, тркну по њега а међутим нам чељаде једно отвори услужно црквена врата.

Тек што улегосмо у цркву, ето ти нам и пароха. Српски парох Емил Чупић је млад, висок, леп човек; удов је и свештеник је у парохии овој већ 15 година дана. Кад му се

казасмо, ко смо и ради чега смо дошли, обрадовао се и здрављао се с нама правом српском усрдношћу.

На питање наше казиваше нам парох Чупић, да му парохиија броји 18 душа и да се у острогонску општину прибројава и Вац, Паркаљ, Мужга и Лева. На место ове садање малене али зидане цркве била је некад ту дрвена а ова је озидана 1711.

Кад га замолисмо, да нам покаже коју српску старкад, ако је има, показа нам прво старинску српску заставу од дупле црвене свиле са белим оквиром утканим. На застави тој пише читко: »1635. Острогонскій барякъ Мілицій« а ниже под тим има овај запис: »1701. обрџапетан Іліа Џкшић«

Обрџапетан Илија Јакшић био човек на гласу, јер се иначе не би удостојио части да као »пленипотенцијал« заступа будимску епархију на народном сабору, који је 1722. држан у »Шанцу варадинском«. Професор Гаврило Витковић штампao је у »Гласнику српскога ученог друштва« а у збирци споменика из архива будимскога и пеншанскога два знаменита писма обрџапетана Илије Јакшића. У једноме, писаном 23. марта 1723., распитује се капетан у Будимаца, да ли је истина, што говоре људи »да с8 силом 8 цркви хтели мис8 сл8жити? Како ч8емо, неможемо веровати. Ако б8де доиста, то се не вала оленити, да се цесар8 све по ред8 не отнише. То е велико ч8до, што с8 почели и што се свршило.«

Чисто нам се привиђаше, како је јуначки обрџапетан жудно чекао »ответ — од благородног господара бирова, ешкута и осталих господара таначнока, који седе около танача под градом будимским вароши Табане« а тужно зар погледао у свој мач и заставу ову, којима је унијаћење на силу била награда за верност чистију и од злата и за оне потоке крви српске, што је годинама и без уставе текла из те верности.

Поминљајући на ове тужне дапе мукотрпног народа нашега, прекрстисмо се пред малим дверима и уђосмо у старински олтар острогонске црквице. Био је ту старински крст од седефа и леп путир из год. 1740. Но од тога двога беше далеко важнија и знаменитија старина завеса на столу путиревом, свилена старински златом врло лепо извезена. Валтровић и Милутиновић нађоше, да је ова завеса врло слична покрову у Студеници.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Исти такав бијаше и застор. За ове старине казиваху моји другови, да вреде много и мољаху пароха Чушића, да их чува и пази, да се не би како цркви нашој отуђиле.

На часној трапези лежаше велико богато оковано еванђеље. Приложник је на листовима одоздо исписао свој прилог али је нечија грешна рука запис тај огребла, но ипак се још могаше јасно изузети, да је ово еванђеље приложно: »Архимандритъ Грегорије Дрекаловичъ, Кастріот Скендербег 1763. въ городѣ Медунъ в горњој Епирје.« Архимандрит је купио и окувао то еванђеље. Откуда је дошло у острогонску цркву, о томе се не зна ништа. Врло је леп српски вез и литона и сребрни ђивот је такође српска рађа из прве половине прошлога века.

Изишавши из олтара уочисмо цркви о двару још две врло старе иконе матере божје а уз њих висаше о зиду литографисан лик цара Лазара, рађа Захарија Орфелина из год. 1773.

Стојећи у цркви и пехотице поведосмо о томе разговор, како би у нас било већ крајње време, да се поради око тога удруженом снагом, да се српске цркве и школе по крајевима, где је наш народ малаксао, подрже и спасу од коначне пропасти; да се драгоцени споменици наше вере и народности приберу у један ово страни српски музеј. — Оно прво постигнуло би се у нас оснивањем друштва св. Саве и музеј наш не би тешко било подигнути, било у патријаршији у Карловцима а можда још пре и боље у коме од већих и богатијих српских фрушкогорских манастира н. пр. у Круshedолу, који је већ по себи мали Пантеон знаменитих Срба.

На пријатељску понуду парохову уђосмо у малени али чисти и спретни стан му. Парох Чушић изнесе нам чашу вина и поздрави нас усрдном здравицом као миле и ненадне госте своје о своме крсноме имену, данашњем св. Ђурђицу. Сузе му се заблисташе у очима, кад помену, да данашње крсно име своје не имађаше с киме да прослави, јер од побољих нарохијана његових, из куће Стојановића и Лефтерове, нису мушке главе на дому. — Хваљаше бога, што га је удостојио, да може у скромној кућици својој да поздрави нас као трудбенике српске књиге и просвете. Још нам казиваше, како је у његовој осами у овом туђем свету била му права сласт оних осам дана, када је

у њега боравио професор Гаврило Витковић, прибирајући српске споменике и овде и по српским црквеним општинама у Ђуру и Коморану.

Жао нам беше, што нам је било време тако одмерено а доиста би се радо били одазвали усрдном позиву пароха Чушића, да останемо у њега бар до вечери.

Опростисмо се с парохом и синовац његов лати се, да нам буде калауз, да путем низ Дунава стигнемо у уречено време у примасову палату. Дечко овај причаше нам, како их има свега два Србина у острогонској гимназији — али њему је додијало овде у туђини, јер га час по задиркују и пецају другови, што је »Рац« и да их не уђутка кашто замашним песницама, не би имао по вас дан мира. Допало нам се, како нам је одушевљено говорио, како је он уза стрица свога црквени певац, па зна цео тишик у прсте, сићиће се — вели — у карловачку гимназију, свршиће богословију, па ће се после закалуђерити.

Сад на кули на цркви св. Игњатија откуцаваше равно три четврти на три, кад улегосмо у примасов двор. Ту нас дочекаше наш сапутник др. Бела Цобор и управитељ двора примасовог Сматлик. Да не дангубимо, по песмо се одмах на други кат палате, где су смештене примасове збирке.

Примасов музеј састоји се из збирке црквених старина, из галерије слика, збирке илустрованих дела, библиотеке и архиве. Све је то смештено у неких пет великих дворана. У првој дворани међу многим црквеним старинама занимаше Валтровића и Милутиновића нарочито оно »распетије« из XI. века по старој Лимож изради и »реликвариум« из XIII. века рађен на истоку, једна кутија од слонове кости из тога века — грчка рађа. Док је њима др. Цобор вадио из орманова и показивао комад по комад, дотле је мени управитељ Сматлик показивао дивне бакрорезе Рафаелове о дуваровима и збирку од неких 400 врста тканина, од којих се израђују црквене одежде.

При изласку из ове прве дворане бијаше у једноме орману поређано тако звано »Атилино благо« — не у оригиналу но у галванопластичној изради професора Карла Хернке, управитеља галванопластичког института пешптанског. То је збирка од 23 комада златних судова, ибрика, ћаса, богато урешених шарама.

Валтровић ми казиваше, да је то Атилино

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

благо нађено године 1799. на обали речице Арашке у В. Семиклушу, недалеко од Мориша. Прича се, да је ратар Нера Вујан из Семиклуша копао јаму па нашао благо. Два Грка, трговца, чују за то благо и донесу га у Пешту на трг, вашар. Јаве Грци о благу овом варошком судцу пештанском, судца јави мађарској дворској комори у Бечу и од коморе чује за то благо и ц. кр. дворска комора, те цар Франц нареди да се благо то преда „k. k. Münz- und Antikensabinet“-у. Па та 23 комада златних судова тешки су 1678¹/₂ дуката.

Чудновато је заиста, да у многу знамениту ствар или догађај у Угарској мора увек да је умешан и по неки Србин.

Кад је реч о Атилином благу, пада ми на ум, како у риту крај манастира Бођана у Бачкој имаде једна повећа хумка »Круглица«, обливена водом. Кад сам туда ходио по рибу на Бераву, казива тадањи намесник бођански, да околни народ мисли, да је под том хумком сахрањен Атила.

У галерији слика имаде до 500 комада слика понајвише црквеног живописа. Међу овим сликама нађосмо пет слика руске а једну грчке грађе. Уз слике, које висе о дувару, имаде оздо у стакленим ормановима лепа и велика збирка од белог воска измешених слика чувеног вештака Бернарда и систематски уређена збирка ксилографских отисака од најчувенијих старинских уметника.

Цела једна велика дворана бијаше одређена за збирку илустрованих издања. Ту су дивот издања силних илустрованих дела готово на свима језицима — ту нађосмо и на оно скупо и богато дело о руским старинама. Мене је ова збирка толико занела, да сам се решио, да идућег лета дођем на недељу дана у Острогон, да је проучим потанко.

Библиотека примасова броји 41.000 свезака најодабранијих дела а архива неброј писа и аката од постанка приматијата. Све је то дивно уређено, све је сложено у постоље од ливеног гвозђа те мољац не може нахулити ни књизи ни списима. Управитељ Сматлик ми рече, да изузев списе, што су у одвојеном орману, од кога је кључ у рукама примасовим, све остало може се прочувати. У једном одељку нађох на натпис Шугиса. Ту би доиста било ствари, које би могле занимати и наше научњаке.

Већ се почело смржавати, кад сиђосмо из другог спрата у први, где нам управитељ дво-

ра показа још и лепу трапезарију и остале дворане и гостинске одаје примасовога двора. Напокон нас понуди у своју собу, да корисмо диванције припалимо. Примасов архитект Липерт поручио нам је био, да му је жао, што се не може с нама познати — јер је дошав синоћ из Беча на путу назебао па лежи у постељи.

Праштајући се са услужним управитељем примасовога двора мољасмо га, да поднесе примасу изразе наше захвалности на усрдном дочеку и на услужној готовости, којом нам је од јутра па до вечера радо показивано све оно, ради чега смо дошли у мађарски Рим.

Око осам сати седосмо на фијакер и стигосмо таман још за времена на брзи влак, који се враћаше из Беча за Пешту.

Др. Цобор и моји другови потегосе неки археолошки диван од препотопскога кулина бана. Ја сам донекле бленуо у њих као оно маче у жижак, док ми се нису очи склопиле. Истина да није било лепо ни учтиво, што сам задремао — али од зоре па до мрака бити вас дан на погама, бити уз археологе онај, што уз иницијере вуче ланац — то ме је савладало. Доста ми је било муке моје, што сам у сну Валтровићевом брицом чачкао шљунак из браве на једној костурници, док није црквењак замахнуо, да ме одадре незграпним црквеним кључем. Он замахну, ја варакнух и бубнух носом — о оквир прозора у купеу. Утекох му — влак бијаше већ у Пешти.

Хвала Богу и богородици, што се пробудих, јер боме да потраја пут још мало дуже, малте не бих од страха искочио из влака.

Проклети шљунак! Баш ме је намучио.

С. В. П.*)

*) *Изаја*. Баш кад сам завршио писање ове путописне цртице, дође ми до руке 12. бр. „Заставе“, у коме неко у виду „Писма уреднику „Заставе“ изврше смисао речи ове моје путописне цртице и подмеће ми оно, на што ни у сну помислио нисам — а у очевидној мери, да тиме оправда цинички нападај на моју личност. Когод разуме оно, што чита, тај мора разумети и то, да се оно неколико редака, искривних из мога чланка, односе једино на вачку апсану за *просте зликовце*; дакле једино на оне несретне синове нашега народа, који због својих разних простих злочина робују у вачкој тамници. Политички заточници тамнују не у оној великој кући, коју ја поменух, него у некој другој малој, која се и не види са жељезничкога пута. Подметнути ми прво, да сам ја хтео да се „тенденциозно“ бацам блатом на човека, који је политичка личност и да га упоредим са простим зликовцима — а немати за ову тврдњу ни у једној речи, ни у најмањој илузији мога чланка ама баш ни трукца основа ни повода — то је тако пирамидална глупост, коју надмаша само пакост, којом је задахнуто ово наводно писмо у

„Застава“. Писац тога писма зацело је још цувио по патосу, кад је главом онај исти човек, за кога би он хтео, да сам га ја сада окаљао, лежећи у вачком затвору за преске преступе, баш мене захвално благосиљао. Ако је писац реченога писма рад да зна и чиме сам ја благосиљање то завредио — нека се слободно распита у породице тога бившега вачкога заточника, она ће му знати и зар хтети казати, шта сам јој био у тим црним данима. Не бих ја ово помињао, док сам год жив, да нисам овако подло нападнут. Искати од мене, да у белетристичком листу говорим о политичким

стварима — може само незналица, који не зна прески закон. Одбијам одлучно и оно, што хоће уредништво „Заставе“ у примедби својој под тим писмом силом да ми подметне. Ја сам у поменутој путописној цртици својој просто а верно изложио само оно, што је примас Шимор казао о уређивању наше цркве — без икакве своје примедбе, препоруке, додатка или коментара тим речима. „Срамота“ је дакле, кад уредништво „Заставе“ прима у свој лист подметања — а још је већа „срамота“, кад их само пропраћа опадачким примедбама. Ја могу тако ниско поступање само — да презирем.

КЊИЖЕВНОСТ.

ЈОШ НЕКОЛИКО РЕЧИ

поводом Живановићева чланка: Два, три закона из науке о гласовима српским.

У чланцима, што их је штампано г. Живановић у овогодишњем „Јавору“ (бр. 1. 2. и 3.) чини ми се, да није довољно пажње покљоњено физиологији језика. С тога бих и ја хтио коју да рекнем, не бих ли што допринео, да умине пријепор, што се роди међу двојицом српскијех научника.

1. Изговарамо ли *tt* у мађарској ријечи *keető*, то има језик троструку артикулацију да учини. При изговору првога *t* хвата се језик непца, (означимо то *t* са $\langle t \rangle$), држи се неко вријеме а за тијем спадне с непца. При овој пошљедњој артикулацији постало је друго *t*, што ћемо означити са $\langle t \rangle$. Прво $\langle t \rangle$ припада првом слогу а $\langle t \rangle$ другом слогу. Према томе су та два *t* са свијем различна; једно је постало примањем језика за непце а друго спадањем језика с непца. (Ја сам о томе опширно писао у *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris*, V, 89) Свако од ова два *t* може пмати уза се једно *s*; тако је н. пр. у „од-сијевати“ прво $\langle t \rangle$, јер ћемо подијелити: от-сијевати, док на пр. у „оцијенити“ друго $\langle t \rangle$ долази, јер дијелимо: о-тсијенити. Према томе имала би се та два *t* и у писму разликовати, означивши прву групу са *te* а другу са *ц*. С тога бих ја писао „гратски“ али никако „грацки“, јер су овдје у *ц* два елемента, од којих један припада првоме слогу ријечи а други другоме, те не би никако смјели дијелити грац-ки. Овдје *t* припада првоме слогу и по томе је $\langle t \rangle$ а *s* припада другоме слогу.

У Бечу.

2. *Ч* и *ц* су сложени гласови. Њихов други саставни дио без сумње да је *ш* и *ж*. Али први саставни дио нијесу чисти дентали *t* и *d*, него они дентали, што их имамо у енглескијем ријечима: *mart* и *yard*. Инди разликују у своме језику те обје врсте дентала (ми их означајемо са *t* и *t'*, *d* и *d'*) и пишу поменуто енглеско *t* и *d* са *t* и *d*.

Да је, дакле, у *ч* и *ц* први саставни дио *t* и *d*, то учимо из једног фонетског правила у санскриту. У санскриту не може остати сложен глас на крају ријечи, други саставни дио отпада. Тако на пр. од основе $\langle \text{чај} \rangle$ (чех) губи се у крајњем *ц* други дио т. ј. *ж* и онда престаје *d* и *t*. Ово је пошљедње пред муклијем гласовима. Ријеч, дакле, гласи: *rađ* или *rať*.

Вук свакако има право, кад разликује од-шета-ти (што бих ја писао отшетати) од очистити. У првом случају имамо: $o \langle t \rangle$ -шетати а у другом: $o \langle t \rangle$ -штити. (Види моје радове о томе у *Revue de Linguistique* XV. 45. и у Јагићевом Архиву V. 377.)

3. У овој напошљетку поменутој расправи мислим да сам доказао, да се *š* не састоји из *s+h*. Међу тијем што се г. Живановића тиче, чини ми се, да је крај свога назора о томе пао у недошљедност. Између *исшити* и *ишити* хтјело се г. Живановићу, да буде средњи стадијум *иссхити* а међу *болеситина* и *болешитина* — *болешитина*. Ако хоћемо, да одржимо своје мишљење, онда барем морамо бити дошљедни. Према *иссхити* морало би бити и *болессхитина*. Ми наравно држимо, да је *болешитина* и *ишпити*.

Др. Ј. Кирете.

ЛИСТИЊИ.

МЕСЕЧНИ ПРЕГЛЕД ПЕРИОДИЧНЕ СРПСКЕ И ХРВАТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ.

На крају сваког месеца доносићемо овакав преглед у нашем листу поред већ сталне рубрике „Књижевности“ и „Књи-

жевних новости“. Чинимо то у најпоштенјој намери и у тврдом уверењу, да ћемо овим колико толико испунити осетљиву празнину, која се осећа у томе, да човек, који хоће да прати нашу књижевност, не може имати ни бар колико то-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вића, свештеника панчевачког. — **РАЗНОУЧТЕНИНЕ НЕКОТОРИХЪ МЯСТЪ ВЪ СЛОВЕНСКИХЪ ЕВАНГЕЛИИХЪ.** VI. Прежде дакле не снитися има. Од Јована Живановића. — Српске старине. Саопштава Максим Јудажин. (Наставак). — Окружница митрополита Ђорђа Николајевића. — Листак. Фридриха Готлиба Клошток-Месија. Певанија у 20 песмопоја. (Огледи у преводу српском.) Песмопоје први. (Наставак.) Превађа Александар Сандић. — Књижевне вести. —

Vizdanje zabavi i pouci. Vlastništvo i tisak dioničke tiskare. Izdaju i uređuju V. Klaić i M. Maravić. У Загребу. Година XVIII. (Најстарији лист белетристични на словенском југу и најбољи у браће Хрвата).

1. бр.: Браћа-небраћа. Према народној причи сијевао Хуго Бадалић. — На Бадњак. Приповиједа Кеавер п. Шандор Балски. — Народна ношња у Привлаци и Отоку код Винковаца, од Ј. Ловретића. (К слици). — Лишће. Цртница Франа Маџурањића. (Још у прошлој години Виена почео је исти писац те цртнице, рекли бисмо, попут Тургеневљевих „Песаму у прози“ или „Senilia“. Од своје страће признајемо, да су му доста пошле за руком). — Листак: К сликама (Мали трговачић, цртао професор Никола Машин. — Околиш Опатије, снимак од чешког сликара К. Либшера). Сваштице. (Шеноа у чешкој литератури, писмо уредништву Виена из Прага од чешког писца Јосипа Кубле, колико су продриј Хрвати у словенским књижевностима. — Символике ружке. — Духовни рад и дуговјечност. — Сјајна опрема позорица. — Лечници у средњем вијеку).

2. бр.: Издајица, сијевао Ђуро Арнолд. — Чаробна шкрињца. Прича Н. Т. — Сеоска љепотица. Приповијест В. Новака. — Потравски Котроманићи. Написао III. Милиновић. — Листак: К сликама (Антун Нијемчић, pjesник илиреког доба. — Вернихора, пророк украјински, слика Јана Матјејка). Сваштице. (Хрватско паравословно друштво, прва му редовна скупштина 27. дец. пр. г. — Volarük, светски језик, што га је сковао Јован Мартин Schleyer, парох у Lizenstetten-у близу Констанца у Баденској, а протежира га у Хрватској проф. у кр. реалији у Загребу Ђурђе Бауер. Полифем и Одисеј у Јап. — Пјеге на месецу. — Плодови будизма. — Нарцис. — Фортениано. — Ребус. — Слава у Лукици).

3. бр.: Пошљи Боже... Сијевао Ј. Козарац. — Сеоска љепотица. (Наставак). — Fiat voluntas. По В. Хупону. (Песма). — Пударница, написала Клотилда Кучера. — Путне успомене о Русији. Пише (Фрањо) Рачки. (. Од Загреб до Одесе. — Врло озбиљно писане успомене, као што их уме писати човек научењак, какав је Рачки). — Модерни роман. (Књижевна расправа). — Листак: К сликама (Велимир и Перо Сундечић, за Виенас нацртао професор Никола Машин, ликови синова српског и хрватског песника Јове Сундечића. — Железна врата на Дунаву и Трајанова плоча код Дунава, обе као прилог уз путне успомене Фрање Рачког). Књижевност. (Француска. — Руска). Сваштице. (Пашини новац. — Каваринка, што говори). Библиографија (14 нових књига: 3 хрватске, 8 српских, 2 словеначке, 1 хрв. немарица). Позив на књижевни патекај од одбора „Matice Hrvatske“ из закладе гроза Ивана П. Драшковића на награђивање ваљаних књига хрватских уз награду од 800 фор. за ову годину. Одбор хрв. акад. друштва „Звонимира“ у Бечу позива хрв. омладину на издавање „књижевног алманаха хрв. омладине за годину 1886. (У нас је почела срп. омладина да издаје књиж. алманахе још 1847. и изишло је неколико већ; а надамо се, да наша честита омладина бачка по вишим школама није коначно прекинула с том радњом. Упозоравамо особито наше српске акад.

дружине „Зору“ у Бечу и „Србадију“ у Грацу на предлог, што ће изаћи у нашем листу до кратког времена).

4. бр.: Пјекад и сада. Сијевао Анте Ковачевић. — Сеоска љепотица. (Наставак). — Првих десетак... Мало шале, мало истине. Написао Фран Маџурањић. — Последњи дани кнеза војводе. По Глинкиних записних написао Ј. И. Крашевски. (Познати пољски романсије Крашевски пише ту последње дане Карла Станислава-Раџивла, потомка једне од најстаријих, најславнијих и најбогатијих кнежевских породица у краљевству Пољском). — Путне успомене о Русији. (Наставак. О Београду). — Модерни роман. (Наставак). — Листак: К сликама. (Антун Одињец, пољски књижевник. — Ево га! Нацрт Јарослава Вјешине, из ловачког живота. — Осим те две има и слика велике школе у Београду, као прилог уз Путне успомене). — Књижевност. (Француска). Умјетност. (Хрватско глумиште, рецензија од SI- на представу Оакијерове драме „Син Жибобајеров“). Сваштице. (Природни закон о жени). — Управа Хрв. Матице јавља, да је допискала свој: „Извештај“ за год. 1884.

5. бр.: Идиле I. и II. Аугуста Харамбашића. — Сеоска љепотица. (Свршетак). — Последњи дани кнеза војводе. (Наставак). — Вацлав Бражик. (Чешки сликар). — Путне успомене о Русији. (Наставак). — Модерни роман. (Наставак). — Листак: К сликама. (Пјевач балада, слика В. Бројкиа. — Осим те има још слика Трајановог моста на Дунаву као прилог уз Путне успомене). Умјетност. (Хрватско глумиште, рецензија SI- на представу опере „Севиљског бријача“, у којој је певачица Брохова из Беча као гошћа певала Ровину. — Никола Машин и његова најновија слика „Босански хајдук на одмору“ изложена у галерији слика; за њу веле, да је најбоље досад дело Машинево).

6. бр.: Фатум. Сијевао Јосип Козарац. — На оврхи. Написао Ђуро Турић. — На Антуново. — Последњи данак кнеза војводе. Од Крашевског. (Наставак). — Путне успомене о Русији. (Наставак: О Смедереву, Видину и Рушчуку). — Модерни роман. (Наставак). — Листак: К сликама. Јован Суботић. У броју томе има још две слике, и то: Рушчук варош и Рушчук тврђава. — Књижевност: Белешке о нова два дела у чешкој књижевности, о сатиричној песми Сватоуплука Чеха под насловом „Pravda“, уз коју су додане „Drobne básně“ неколико епских и рефлексивних песама, и о новој збирци песама Јарослава Врхлицког под насловом: „Sonety samotaje“. — Умјетност: Хрватско глумиште. Рецензија на премијеру: „Царев прилац“, драму Рихарда Фоса; даље реферат о представи Белинијеве „Месечарке“, у којој је као Амина гостовала певачица Брохова.

Бршљан. Лист за забаву, поуку и књижевност. Владеник, издавалац и уредник Ђорђе Рајковић. — Лист је овај почео да излази лане у по године, када уредник његов престадје уређивати „Глас истине“. Ђорђе Рајковић је познат нашем свету као неуморан радник око прибарања и осветљивања наших књижевних старина, те и као извртан зналац старије периоде новије књижевности наше, особито као биограф, па не само старијих наших књижевника него и иначе знатних људи у нас. Не би згорег било, да Ђорђе Рајковић прикупи силне своје студије те врсте, те их у целокупним књигама изда. Та, у њима је обилно благо за новог писца историје српске књижевности као и за писца културне историје прошлих деценија овог века и потоњих прошлог века. Рајковић је покретао већ неколико пута равне листове, па је обично био слабе среће, јер му подузећа брзо пропадаху. Не би га му се „Бршљан“ дуго вио у српској периодичној књижевности! Ми то од срца желимо, јер је Рајковић тако вредан у свом ста-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нашарском раду, а умео је да задобије и још неке вредне снаге за такав рад, да је заиста потребан у нас и такав један лист. Осим тога књижица у његовом листу сила бележика о народним обичајима, пословицама, причама, и т. д. Издавач је ставио себи за начело, да ништа не прима у свој лист, што није српско. Дојако се добро и држао тог начела. Па нека му буде и одјако! Ми смо уверени, додуше, да нам је најбољи основ наш народни, наш самосвојни, на ком треба да се развијамо; али смо уверени и о томе, да исто тако требамо да познајемо и стране књижевности, па од отих познатије бар еродну нам словенску. Препоручујемо овај лист. Стоји годишње 2 фор., за Србију 5 динара, излази 1. и 15. дана сваког месеца. Рукописи и претплата шаљу се уреднику: каменичка улица број 142. Најглавнији су радници око „Бриљана“ сам уредник, па познати у нас романисти Јаша Игњатовић, од млађих Владимир Красић, који се на више страна у нас јавио као ваљан прибирач старина и народних умотворина, па исто тако и Вид Вулетин-Вукосавић и Фрања Радић. А у сваком броју имаде кривих посмрчаци Јоксема Новића-Оточанина, писца „Старине Новака“ и ваљаног имитатора народне поезије.

1. бр.: Сlike из босанског живота. Посмрчак Јоксема Новића-Оточанина. I. Србин надмудрио ћитаулију. — Два дана у Београду после тридесет и пет година. Од Јакова Игњатовића. — Породица Новићева, од Ђорђа Рајковића. — Из мемоара Ј. Игњатовића. (Наставак из прошле године.) — Белешке (Натпис у Ченикућима од В. В. В.) — Поп Наџаков гроб и пастир. — Дијонисије Чулић игуман, од Г.) — Виска песма, од Р. — Јавна захвалност (неименованом) од уредништва. — Загонетка, од Ђ. Рајковића. — Претплатници на „Бриљан“ за годину 1886. (Рајковић се држи старог обичаја, када су уз сваку књигу била штампана имена и претплатника. Данас се губи тај обичај, јер књиге се слабо издају пренумерацијом већ књижевним подухватом. Оном старом обичају имамо да захваљујемо, што и данас знамо, ко су нам били књижевни добротвори и „љубитељи књижевности и чтенија.“ Па, бога ми, видимо, да тамо нису увек све најмућнији чланови нашег народа. Готово, да није згорег, да се онај стари обичај понови бар чешће. Па има и Рајковић право, што доноси имена својих претплатника у својем листу. Као да не би згорег било, да сви ми то практикујемо. Видели бисмо, ко помаже напредак своје књижевности. Има у нас људи, који се бакљу, бог те пита како, као родољуби. А интересно би било завирити у књигу претплатници наших листова, да се види, колико је у многог и многог оправдано хвастање, као да потпомажу књижевност. Има у нас чак и таквих људи, који се „књижевницима“ називају, па су одинокани и од књижевних друштава и каквом почасном титулом, а не држе ама ни једног, баш ни једног књижевног листа. Чим је неко дошао до таквог наслова, мисли, да има право, да само бесплатно добија такав лист; па се срди, ако му се тако не пише, а да и не замочи пера, те да га бар тако припомогне; плаћати га неће никако. Онда се чудимо, и вичемо и звани и незвани, како нам књижевност не напредује. Када би једанпут тако изнеле администрације наших листова имена својих претплатника, би многи поцрвенили, ако има стид, кад му се не би нашло име ни у једној листи.)

2. бр.: Успомена из путовања на учитељску инквизицију. Хумореска. Од Ђорђа Рајковића. — Два дана у Београду. (Наставак.) — Сlike из босанског живота. (Наставак.) — Прилози за историју српског покрета 1848—49. године. Саопштава их Јов. Димитријевић, парох шимунвачки. I. Писмо капетана Боснија патријарху Рајачићу. II. Писмо Димитрија Радаковића војеној команди сентомашкој. (Г. Димитријевић,

као што смо читали у Белешкама 1. бр. „Јавора“ ове године, имаде врло богату и важну збирку разних списа и писама, знамениту по нашу историју и с'ове и с'оне стране Саве и Дунава. Збиља би историчаре наше јако обвезао, када би те списе обелоданио. Надајмо се, да је преч. г. свештеник то овим приловима у „Бриљану“ ево и отпочео! Писма из Епископату уредништву „Бриљана“. I. од Милована Видаковића. (У писму том пребацује и кори бајаги старац Милован, писац познатог у нас романа „Љубомир у Епископату“, давно и давно већ покојни, с'онг света уреднике српског дела огромне књиге, — која излази на овом свету високом протекцијом наследника царског престола наше монархије, царевина Рудолфа, немачким и мађарским језиком, под насловом „Аустроугарска монархија у слову и слици“, — А. Хаџића и А. Сандића, што у нацрту свом, који су израдили као грађу, по којој ће да пишу о Србима у тој књизи, нису споменули и Симу Милутиновића-Сарајлију, ни Милована Видаковића и још неке, па ни „посинка“ Миловановог, Јакова Игњатовића, а педесет ево година тај неуморни књижевник једини замењује Видаковића, који такођер по нас неоцењивих заслуга имаде. Ми не можемо да помислимо, да су уредници то ни хотимице ни нехотице учинили, него се надамо, да су, и без напомене у нацрту, на згодном месту наумили те заиста заслужне наше књижевнике достојно прославити на светском дивану. Јер не можемо, да замислимо, да ће Хаџић и Сандић пропустити тако згодну прилику, каква ће нам се једва још кадгод дати, па да све најдостојније прикажу страном свету. С тога мислимо, да је честити Милован превагало, што их је већ осудио; а, — опрости нам, блажена сени, — замерамо ти, што Богобоја тако преко рамена гледиш; ти, који за живота свога не умеде увредити ни муве, прими га на овом свету себи уз колена, кад и њега овде тако дуго беху заборавили.) — Књижевност. (Лето, а заиста и по заслуги, суди рецензент о новом божјатњем дару српској деци „Полазенику“ од браца-Радована. Красно ли је коло повео чика Змај. Бог му дао, па дуго коловођа био!) — Прикази нових музикалија: „Сlike и прилике“, и „Младост и радост“ младог, а ваљаног композитора Роберта Толлингера. — Белешке. (Ту је прво песма поздравна или отпоздравна новог српског и немачког писца, младог дра Фр. С. Крауса старино нашем Јакову Игњатовићу. У 1. броју „Нашег Доба“ има животопис Краусов. Ту уредник тога листа наводи мишење Јакова Игњатовића, које гласи овако: „Краус је на путу праве изворне књижевности народне, која има изгледа на велику будућност, јер је у њој еспрић здружен с'духом народним као бисер-оригиналом, прибрањим из живота народног.“ Па то одговара Краусовом песмом, који овде припођујемо, колико да задовољимо старому романисијеру нашем, толико и ради оригиналности саме те „оде“. Ево је:

Салам аљеј Игњатовић Јашо,
од мени ти хаир дова била,
кад ти мене лице спомињаше,
љепше тебе други спомињали!

А баш да ти сву истину кажем,
не питаш ме, оне ћу ти казат:
бољег коња за трку имадеш,
нека у ме Суље сархалије.

Давно си ти мени утекао,
до комшије коња догонио,
и лијепу цуру уграбио,
освјетлао раа и образа.

Дост ће вақта проћи и земана,
док ја биднем тебе достигнуо,

позаврједим, српски наш соколе,
крајем тебе да ја мјесто хватам.

Уједно из те белешке видимо, да др. Краус намерава издавати на немачком језику лист о нашим стварима. И ми му велимо, ако на добро потегне: Сретно да бог да! — Друга је белешка народна пошалица: Како је Турчин Србину кумовао.) — Нове књиге. — Дописи уреднички. — Решење загонетке из 1. броја. — Претплатници на „Бршљан“ за годину 1886. (Наставак — не било му краја! — од 34—64.) — С 3. бројем обећаје уредник читаоцима својим роман Јакова Игњатовића: „Дели-Бакић.“ —

Босанска вила је једна од најмањих другарица у колу, данас богме прилично многобројном, српских листова. Мезимици српске периодичне књижевности желимо од свег срца неизбројне годинце. Ми не можемо довољно препоручити тај лист нашој браћи у Босни и Херцеговини. А и браћа српска, гдегод их је, на могу, нека не пропуште ништа, него нека га потпомогну претплатом. Имајте на уму, да сваки новчић помаже, да се толико душевних рана залечи. Не чекајмо, да само бојним рањеницима ране видамо. — Уредник и издавалац је учитељ у Сарајеву Божидар Никашиновић. Претплата на „Босанску Вилу“ стаје за наше земље: на годину 4 флор., на по 2 флор., на четврт 1 флор.; за поштомство: 5 флор. А излази 1. и 16. дана у месецу на два табака велике четвртине.

1. бр.: Измирили се. Приповијетка из варошког живота, написао Манојло Ђ. Призренац. (Призренца знамо; знамо писца увенчане „Слободарке“. А овом причом хоће да покаже, какве треба и какве не треба да су жене. У уводу већ вели: „Чувајте дакле ваше жене, да не грјеше душе, и страшно је, кад жена — није жена! А тога има доста међу цивилизованим свијетом — у друштву.“) — Сива магло! Песма од Вршчанина. — Митрополит Сава Косановић, српски књижевник. (Уз то и лик честитог митрополита на челу овог броја.) Од Б. Н. Вршчанина. — Поука: Како се може живот продужити? По др. Л. Вихнеру, од нш. — Српске народне умотворине: Анђелић Вук. Песма, прилежила Сркиња Сарајка Ј. (Радујемо се, што ево већ у први мах има женскиња сарајница, баш Сарајке девојке.) — Дјевојка постала мушко. Народна приповијетка. Прилежило Н. Т. К. Сарајлија. (Што више, што више народних умотворина! Босна и Херцеговина бар врију.) — Праведникова смрт. Писмо жене Платове, које је писала својој другарици Фулвији Терсалијевој, и које се ту недавно нашло на западу. С руског превео Сава Косановић. (Описује се врло занимљиво и узвишено смрт Исуса Христа.) — Листак: Из словенског свијета. (Књижевност српска и хрватска. Чешка. — Махом су то прикази из пера и. ш., Николе Шумоње, учитеља у Сарајеву, младића трезна, разборита и вредна, кога знамо и иначе, а и из његових радова до пре године дана у „Јавору“ и у „Српском забавнику.“) Биљешке. (Музеј у Сарајеву! „У најновије доба почела се остваривати мисао, која је већ прије више година подтакнута, да се у Босни оснује музеј, у коме би се јавно изложиле старине, рукотворине и знаменитости босанске. Мисао та тим је знаменитија, што је Босна врло плодно земљиште за истраживање археолошко, а до сада се на томе радило врло мало и ништа. У одбору, који се већ конституијасао, има 15 најугледнијих и најинтелигентнијих грађана из Сарајева. Лицем на Бадњи дан представио се одбор Српскоузвишености барону Апелу, и јавно му, да је друштво створило у живот. Чуварем музеја именован је госп. Д. Кривошић, познати технолог и етнограф јужно-словенски. Кога је род могуће, ваља да потпомогне то друштво, које не може да има друге цијели ван културне — и које треба да спасе у Босни још оно, — што се спасти може.“ Заста лепо подухеће. Бар ће старине и знамени-

тости босанске и херцеговачке остати у земљи. Та, доста их се већ немилнице рављачило по свих алих небелих! — Руско пјевачко друштво под управом А. Славијанског.) — Позив на претплату.

2. бр.: Измирили се. (Наставак.) — Праведникова смрт. (Свршетак.) — Господин и госпођа Рас. Старопољска прича од Сахар Мазоха. Превео Сава Манојловић. (Радије бисмо читали место ове какву народну босанску причу.) — Српске умотворине: Асан-ага, (песма,) прилежила Мара Сркиња Преварен кадија. Дјевојка одбегла оца. (Обе народне приче.) Челебија Јово, (песма,) прилежила Сркиња Сарајка Ј. — Листак: Из словенског свијета. (Књижевност српска и хрватска, приказ календара „Бошњака“; нама је непознат, ма да ево у четврту годину уђе, али га рецензент „мирном душом сваком препоручује,“ а рецензент је и. ш. Исти позива српску омладину, да издаје алманах, и навешћује, да ће ове године издати свој алманах српско-ђачко друштво „Слога“, које већ кроз пет година издаје своје радове у српским листовима. Надајмо се, да ће слог и донети „Слогу“; а колико знамо из листова радове те наше омладине, судимо, да се нећемо естидити „Слоге“. Сретно јој било! — Руска књижевност.) — Биљешке. (Добро-босански митрополит. — Митрополит Сава Косановић отпутовао је у Цариград, па у Јерусалим. Лицем на Божић служио је у Витлејему, на оном месту, где се Христос родио. У Јерусалиму ће остати до Ускреса. Чешће се писмима сјећа своје бивше цастве, описујући у њима путне доживљаје. У идућем броју, обећаје уредништво, донети одломак путописа његова. — Светосавске бесједје у Босни. Видимо, да се и у Босни све већма шири та лепа српска светковина. Али нам је жао, да учитељ, Ст. Калуђерчић мора да се тужи у свом овде родољубивом чланку: „Значај и поставак светосавске бесједје у нас Срба“ на сестре Сарајке девојке, што неће, из не знам каквих разлога, да суделују на тим беседама. — Разно. (Народне приче и ине.) — Јавна захвала одбора српске православне основне сарајевске школе бароници Вилхелмини Николића од Рудне, као председници приређивачког друштва добротворног концерта, на подарених 250 флор., за коју су своту набављене обуће сиромашној деци. Хвала јој и од наше стране! — И опет једна захвала на лепом дару. Школски одбор, који је сваке године знатне своте прилагао за одело школској сиротињи, приложи у ту цел ове године пред божић 600 флор. Бог да прости! — Нове књиге. — Одговори уредништва.

Позориште излази већ од године 1872. под уредништвом А. Хаџића. Излазило је дуго времена само онда, кад се позоришна дружина бавила у Новом Саду, по од новије доба излази и иначе, но само једаред у месец дана, а кад је дружина у Новом Саду, излази на дан сваке представе. Ове године бележи своју XI. годину а прошлог је месеца изашло 18 бројева. „Позориште“ доноси реферате и рецензије о представама народне позоришне дружине, новости и белешке из позоришног света, прати све, што се збива у београдском српском и загребачком хрватском позоришту а осим тога саопштава и стручне чланке о позоришној уметности и погледоје боље глуме, било изворне, било стране у добрим преводима. У првом броју ове године има одмах на челу топа посмртна реч у спомен уметници Сркињи Марији Јеленској, што је пре четири године умрла у Барселони у Шпанској. У другом и трећем је броју расправа: „О мапама глумачких“, у четвртном, петом, шестом и седмом: „О глумцима“, у осмом и деветом: „О глумачкој школи“, у десетом, једанаестом и дванаестом: „О управи позоришној“; тринаести је број донео лик Јована Суботића, четрнаести пак, петнаести и шеснаести историју чешког народног позоришта, развитак тога завода;

у седамнаестом је броју започета а у осамнаестом продужена. Најзначајнија слика у једном чину под насловом: Милош у Латинима", која је први пут приказана била у Београду на дечијој представи о светом Сави 1883. —

„**Невен**“. Чика Јовин лист. Излази дваред на месец. Ово му је 7 година, како излази. Први број доноси песму „Христос и деца“ и уз њу и слику; даље причу једну из руског живота, коју је за српску децу прерадио чика Јови млађи; осим тога три мале песмице, чланак: „О књижи“ па „Американски горостас“ са сликом; још „Игру и забаву“, коју за „Невен“ пише Ј. К. Борјановић; светосавску приповетку: „После се желели“ и најпосле „Даштања“. — „Невену је годишња цена 4 фор.

„**Голуб**“. Лист за српску младеж. Уређује Јован Благојевић у Сомбору. Година осма. Првом је броју садржај: „Поздрав“. Песма од О. — „Крено име“ са сликом; „Слава креног имена у Србији“. — „Дечија молитва“, песма од браца-Лазе. — „Подерана одећа“ или „Срећа је варалица“. Приповетка од Луке са Цетиња. — „Шакал“ од Ђ. П. — Благослов од евевишњег. Песма од О. — Ноћ у очи пове године једнога несрећника. Од Жана Пола. — „Ранимо тиге“. Песма Ивана М. Поповића. — „Из сликарских живота“ (боље би било: из живота сликара) Прибрао Ника. — Искрице. Прибрао Никола Т. К. — „Црне слике на беломе зиду“. — „Лаж остаје лаж.“ С талијанског. — Сваштице. — Нове књиге и листови“. — Ребуси. — Голубов речник. „Голуб“ излази једаред месечно а цена му је 1 фор. на годину.

„**Стармал**“. Једини острани српски сатирично-хумористични лист. Излази трипут месечно. Власник му је и одговорни уредник Змај-Јован Јовановић. У подлиску првог броја ове године почела је излазити хумореска М. М. . . . братовића, за коју уредник вели, да је то шала захићена на чиста врела народног живота а не подражава обрасце туђинских хумореска, и да у њој има доста чега, што је вредно да прибележи свако, ко проучава језик српски на свију крајева српских.

„**Школски лист**“, што у Сомбору излази под уредништвом Н. Ђ. Вукићевића, ушао је овом годином у осамнаести свој тецај. Излази једнипут у месецу а цена му је 1 фор. 50 повч. на целу годину. Броју за јануар о. г. ово је садржај: „Прво школско забавиште“, што је отворено у Сомбору на оцеве прошле године. — Седница школског савета од 23. новембра 1885. — Научовна основа за наставу у вери православног ученика у гимназији, реалци и у учитељским школама у Загребу. — „Важност појања и певања са педагошког гледишта“, од Драгутина Блажека. — Распоред лекција у другом разреду српске народне школе, по наставном плану од 6. јулија 1878. (Продужење). — Допис из Панчева. — Школске вести. — Некролог († Сара удова Поповићка, последња Српкиња православне вере у Триави). Разно. — Упражњена учитељска места.

„**Застава**“ (уређује Јаша Томић) је после београдских званичних „Српских новина“ најстарији српски лист. Као што јавља у свом 7. бр. биће 9. фебруара 1886. равни 20 година, како је извешао 1. број „Заставе“. Уредништво је намерно, да тај дан прослави свечаним бројем. Изнеће, вели, историју и рад овог до данас најстаријег српског листа с ове стране Саве и Дунава. Тога ради обратило се на поједине пријатеље „Заставине“, а нарочито на оне, који су учествовали при преговорима, кад се „Застава“ оснивала, молећи их, да припошљу белешке о том. На је већ у том броју довело један чланак: „После двадесет година“. — Као и сви политични листови, доноси и „Застава“ у сваком свом броју листак са причама које политичног смера, које поучног и забавног. Осам тога

рецензије на позоришне представе; а пропрати више пута и разне у нас књижевне појаве. Упозоравамо на чланак у 1 бр.: „Наша књижевност“ од К. Ј. Сваког броја, што изиђе петком, доноси богат трговачко-занатлијски део свога листа, чиме више него икоји иначе лист попуњује осетљиву празнину, да немамо стручног листа за тај врло важни део нашег народа. Донела је у овом месецу неколико опсежних чланака о народној школи. У 8. бр. на челу листу доноси у првом оквиру глас о смрти и летимичан, ал ипак опсежан реферат о раду заслужног ветерана у књижевности и у борби културној, дра Јована Суботића, као што учинише сви наши и политични, већином и други листови. У 11. броју има криван листак о Верешчагину, том велеуметнику сликару руском, по речима из пера Стефаније Вол; а под „Књижевност“ приказује „Slovaca“, словеначки забавно-научни лист, који излази у Љубљани под уредништвом А. Трстевека.

„**Наше доба**“ под уредништвом дра Стевана Павловића ушло је у 11. годину. И оно обраћа пажњу врло често и на књижевне и културне прилике у нас. Ваља нам приметити, да уредништво врло пази на чистоту српског језика, што баш није карактерна црта ни свију наших белестричних и иних листова, а појамање политичних. И овај лист обраћа достојну пажњу нашем народном позоришту, те, откако је у Н. Саду, сваку представу рецензује. — У подлиску 2. броја има „Отворено писмо уреднику“ Јакова Игњатовића, у ком се исти обазире на чланак „Наше књижевне прилике“, што је изишао лане у 102. броју „Нашег Доба“. — У 5. броју је: „Крај прелаза с приказа на критику“ од И(лариона) Р(уварца). Прошле године почео је да приказује учени историчар наш, архимандрит Иларион Руvaraц, историју проф. Панте Срећковића. Желимо у интересу науке, да Руvaraц не остане при ономе, што рече у овом „Крају“, да неће више ни за што да зна. Уверени смо, да то исто желе и остали многобројни поштовачи врлог научењака. — У 9. бр. „Поздрав Јаши Игњатовићу“ од дра Крауса, (види приказ 2. бр. „Бриљана“), и „Јелово дрво на бадњи дан“ из „Еха“. У 11. броју почиње излазити у подлиску: „Патница“, роман Јаше Игњатовића, што је лане поднесен био „Матици Српској“ на награду по према оценама Павла Марковића и Милана Андрића одбијен био. — Изашло у овом месецу 12 бројева.

„**Браник**“ је почео излазити лане у лето, у власништву Мише Димитријевића, а под уредништвом Николе Јоксимовића, бившег уредника „Српског кола“, које је у исто доба престало. Сарадници су му Милан Андрић, Аркадије Варађанин, др. Милан Јовановић-Батут, др. И. Вучетић, др. Наја Јанковић, др. И. Огњановић, Дале Прица, Стари Саборлија, др. Милан Савић, И. Сопрон, А. Хаџић. — У лиску је највреднији досада био и као рецензент позор. представе Милан Савић (М. С—ћ), који је и нашем листу сарадник. Од њега има низ: „Из прошлих дана“, у ком је изишло које лане, које ове године 8 слицица. У 2. броју реферире о „Gusla-Klänge“, лиску Јосифа Виса-а, што је изашао у 348. броју Neues Pester Journal-а. У 3. броју је почео излазити превод с пољског од Срда: „Писма будућој вереници“, на се заставља у 5., 6. бр. — И познати шаљивчина Абуказем пише ту низ подлистака у познатом свом хумористичном тону: „Теретанка“. — Листак 6., 7. и 8. броја доноси: „У спомен дру Димитрију Матићу“, што је говорио у свечаној седници књижевних одељења „Матике Српске“, на св. Саву 1886. члан књиж. одељења Миша Димитријевић. М. Димитријевић је у више таквих прилика (истичемо му беседу у славу Змајевог 25-год. јубилеја 1874., штампању и у „Јавору“ те године а и у споменици на Змајев јубилеј) умео да стече признања и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

телигентне публике својим пријатним начином предавања и разложним предавањем, па и овај му је говор такав. — У 9. броју има говор А. Хаџића, секретара „Матице Српске“ на опелу дра Јована Суботића, у богородичној цркви у Земуну 17. јануара о. г., у ком говорник одаје заслужено те и оправдано велеузвишање том заслужном покојнику. — Број 3. доноси красну песму „Рањеник“ од Драг. Ј. Илића, прештампану из „Срп. Наплетка“ београдског; а бр. 9. сатиричну песму из „Стармалога“: „Балканско полуострво“. — У 6. бр. је приказ Милана П. Јовановића, дописног члана Société de législation comparée de Paris, на: Commentar zu der oesterreichischen Strafprocess-Ordnung vom 23. Mai 1872 Von Dr. Salomon Mayer. Drei Bände, Wien 1884, у Манцовой књижари, и приказ 1. бр. „Босанске виле“. — У 7. бр. приказ прва два броја: Neue ungarische Schulzeitung од ове године која излази овде у Новом Саду под уредништвом Петра Грасла и приказ „Месијаде“ у преводу А. Сандића (в. 1. бр. „Гл. II.“) — И „Бр.“ је у свом 7., 10., 11. броју достојно пропратило смрт дра Јов. Суботића. — У 12. бр. под рубриком „Просвета“ саопштава „Вуковац“ Јагићево мљење о Краусу, које се баш нимало не слаже са мљењем Јаше Игњатовића у „Нашем добу“. Јагић вели за Краусово дело: „Sitte und Brauch der Südlaven“, да није ништа друго, до пабирчеље из туђих шиса.

„Napredak“, časopis za učitelje uzgojitelje i sve prijatelje mladeži. Гласило хрватског педагошко-књижевног збора и савеза хрватских учитељских друштава. Излази у Загребу триред на месец под уредништвом Јудевита Модеца а доноси стручне педагошке чланке и школске вести. Ове је године „Napredak“ ушао у свој XXVII. тецај. Сваког месеца по једаред излази овак као додаток: Књижевна smotra, у којој се прати књижевни рад Хрвата и Срба и саопштавају реферати о новим делима. Други број „Књижевне smotre“, од ове године доноси између осталог и опширну оцену прве, друге и треће свеске Коњевитове библиотеке за народ. —

„Liečnički viestnik“. Орган збора лечника краљевина Хрватске и Славоније. Излази у Загребу једаред месечно а уређује га професор др. А. Лобмајер. Година VIII. У првом броју ове године најважније на чланак: „Кируршке цртице из бугарско-српског рата“, који је потекао из пера нашег пријатеља дра Војислава Суботића из Земуна. Тај је чланак прештампан и посеће. У списку је саопштена црта: „Како се казнили чедоморство за отоманске владе.“ Та је цртица прештампана у 9. броју „Србобрана“ у подлиску. —

„Садашњост.“ Недељни лист за просвету, привреду и забаву народну. Излази у Великој Кници. Година II. Уредник је од ове године почевши Милан Петровић. У подлиску је с првим бројем почела излазити приповетка Евалда Августа Кенпа под насловом „У последњем часу“ у преводу Јована Радивојевића-Вачића. —

„Вачевани“, лист за просвету, привреду, трговину и забаву. Излази у Сомбору сваке недеље а уређује га Мита Поповић. Година II. У подлиску излази литерарно-историјска студија Мите Поповића о Богобоју Атанацковићу и саопштавају се занимљива писма тог нашег ваљаног покојника новелисте. —

„Српски лист“. Излази у Задру једаред на недељу. Година VII. Издавалац и одговорни уредник Сава Бјелановић. Цена је на годину 6 фор. Лист тај доноси осам политичких и привредних чланака још у подлиску красних књижевних прилога. Прва три броја ове године немају подлиску. —

„Панчевца“, лист за просветне и привредне циље. Излази дваред на месец у Панчеву под уредништвом Николе М. Косанића. Подлистак му је ове године почео доносити при-

поветку из живота старих Грка под насловом „Телевила“, за коју се не каже, чија је. —

„Глас Прпогорца“, недељни лист за политику и књижевност. Уређује га и издаје Бошко Новаковић на Цетињу. Први и други број ове године доносе у подлиску из пера Шибеничанина С. Матавуља скицу „На бадњи дан“ а у трећем је броју свршетак приче из народа под насловом „Копиле“, коју је написао Писац од Ровина. —

„Србобран“, дневни лист за политику, народну просвету и привреду. Излази у Загребу под уредништвом Павла Јовановића. Година III. Пети, шести и седми број ове године доносе у подлиску занимљиву цртицу из живота босанског од Симина, једанаести и дванаести број опет од Симина причу из Босне под насловом „Јадна мајка“, број 17 причу из Баната под насловом: „Ко високо леги, ниско пада“, од Мил—сава.

„Гудало.“ Смрт томе листу, цену му и начин излажења саопштили смо читаоцима „Стражилова“ у другом броју ове године под „Књижевним новостима“ на шестом месту. Тамо је саопштен и садржај свеске за Јануар. — Дошла је међутим већ и свеска за фебруар са леним садржајем, који ћемо приказати у прегледу за месец фебруар. Свесци је тој додана музикалија из пера необично вредног Толлингера, петог његово дело а број други издања друштва „Гусле“. Наслов је музикалији: „Неколико листића из гласовне записнице“ (Albumblätter) а садржај су шест смишљених музичких парарафа на одломке из песама Бранка Радичевића, наших драгих сарадника Војислава и Љубинка, и лањског нашег сарадника а сада уредника „Босанске Виле“, Божидара Н. Вршчанина.

Г Л А С Н И К.

(Гимназијска Беседа у Карловцих.) На св. три Јерарха приредили су ученици срп. вел. гимназије у Карловцих беседу, од које ће се чист приход употребити на потпомагање сиромашних ученика исте гимназије. На беседи се певало, свирало и декламовало. Декламовала се народна песма „Хасан-Агница“. Певало се: „Духовски тропар“ од К. Станковића, „Јаку ноћ“ од Милчиноског, „Спомињање“ од Милана, „Берба“ од Штоса, „Тихи позив“ од Милчиноског, „Домовини“ од др. П. Ипавца и „Матери“ од Цеја; свирао се на виолини „der kleine Savoyarde“ од Ненгера. — Све пијесе ове изведене су лепо и красно, што служи на похвалу певачима и њихову коровођи г. проф. Магарашевићу. „Спомињање“, „Берба“, „Тихи позив“ и „Домовини“ поновљено је на општи захтев све публике; особито се допао четворопев „Спомињање“. Да су ученици захвални својим коровођи, видљив је знак венац са траком, који му свечано предадоше. Исто тако одликоваше венцем и г. Страсерку-Стајићеву за љубав, што се драговољно примила да прати на гласовиру. Други део забаве био је такође леп. Света се скупило врло много, особито дођоше многи са стране, скоро да је таквих више било по Карловчану. Што се тиче чистог прихода, који ће отићи на племениту циљ, потпоматање сиромашних ученика, радујемо се, што можемо јавити, да ће бити на четир стотине. С.

(Беседа српске више девојачке школе.) Српска виша девојачка школа приређује у суботу 15. (27.) фебр. 1886. у дворани срп. народног позоришта беседу с игранком у корист своје школе. Распоред те беседе ово је: 1. „Челица“ од Толлингера, уз пратњу гласовира певају ученице. 2. „Риголето“ парарафа од Фрање Листа, на гласовиру свира Вида Варађанин. 3. „Где тицице“ од А. Николића, уз пратњу гласовира певају ученице. 4. „Штеточина“ декламује ученица Катица Костић. 5. „Ковачу“ од Тошловића, уз пратњу гласовира певају ученице. 6. „Тринајето свечарство“ позоришна

игра за децу, у једном чину. — Племенита цел, којој је приклад ове беседе намењен, заслужује, да се публика и посетом и добровољним прилозима што боље одазове.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште.) У уторак 28. пр. м. прешла је први пут преко овдашње позоришне позорнице игра Жоржа Онета под насловом: „Господар ковница“ (Maître de forge) у преводу Милована Ђ. Глишића. Новом је Саду глума та била нова но дружина ју је наша од ланске године — први је пут била приказана у Панчеву 21. фебруара прошле године с Милошем Цветићем као гостом у насловној улози — давало мал те не по свим местима, на којима се лане бавила. Преводилац је дао био преводу своме наслов „Рудар“ и под тим је именом комад тај био даван досада; сад је наслов, као што се види, промењен и сасвим набијен на калуп изворника. Онетов се драматизовани роман тај може сматрати као врло лепа принова у репертоару народног нашег позоришта и кад констатујемо, да га наше ваљане глумачке снаге баш лепо интерпретију, можемо се онда с правом надати, да ће ое дуго на репертоару и одржати. Забављени су у главним и главнијим улогама Ружић (Дерблеј), Софија Вујићка (Клара), Миљковић (Блић), Ленка Хаџићева (Атенаида), Драгиња Ружићка (Маркиза Болијеова), Ђурђевић (Огстав) и Смиљана Бркићева (Сивана). — На три Јерарха била је на реду најновија изворна историјска трагедија Мите Поповића, којој је наслов „Градиња и син му Немања“. За не пуних пет година изнео је Мита Поповић ево већ шесту изворну глуму пред публику. Осим глуме из народног живота под насловом „Наши сељани“, о којој смо у другом броју „Стражилова“ ове године регистровали, да је овде први пут приказана и о којој смо обећали да ћемо првом приликом ширише донети свој суд, све су остале трагедије из прошлости нашег народа. Редом су ево ове: „Крвави престо“, „Цар Јован“, „Стеван, последњи краљ босански“, „Деспот Лазар Бранковић“ и сад најновија: „Градиња и син му Немања“. Све су биле поднесене „Матици Српској“ на награду и оцењене су биле на том форуму које повољно које неповољно. Најтрајнијег успеха на позорници има „Стеван“, остале три као да је нестало са репертоара а „Градиња и Немања“ је тек изашао на мејдан, да извојује себи, ако узможе, стално место у репертоару. Простор нам листа у овај мах не допушта, да се овде дуже позабавимо са најновијим драмским делом Мите Поповића, али ћемо се зато што скорје вратити на њ и образложено гледати да пред читаоце „Стражилова“ изнесемо мњење своје о том делу. Засад јављамо само толико, да је новина та на жалост само т. зв. недељној публици пала у део, да ју оцени, јер је интелигенција тога дана, тобоже што је био светац, била изостала. Није занета лепо, да се тако мало интересовања показује спрам изворне радње драмске ретких наших радника на том пољу. Ми се са своје стране нисмо устручавали, отворено рећи, шта мислимо о Поповићевом дару за обрађивање драме, кад смо запитани били за мњење, казаћемо и за најновије његово дело, шта замерамо, на ипак држимо, да песнику ни из далека неповољним судом својим не наносимо толико увреде и јада, колико они, који рад његов — игнорију. Као што рекосмо, донећемо засебну ширишу оцену и на „Наше сељане“ и на „Градињу и Немању“ и том се приликом још осврнути и на остале досадашње драме Мите Поповића те му у оште претрети сав рад на томе пољу. И сувише нам је то занимљива појава а да бисмо је могли тек онако, што по реч, одбити од реда. Што се тиче овдашњег приказа, ту морамо забеле-

жити, да су Софија Вујићка као Ирина и Ленка Хаџићева као Звездана у свему и свачему потпуно одговориле интенцијама песниковим. Што су крај њих двеју Ружић као Немања и Миљковић као Градиња доста остали у присенку, зацело нису крива та два опробана прикаивача, него околност, што је песник спомену та два женска карактера (Ирина — друга Федра Звездана — друга Орлеанка) и сувише истакао на рачун мушких јунака те и на уштрб им. — У Суботу у очи Сретенија приредио је коровођа Румског певачког друштва Душан Јанковић, уз суделовање трију чланова позоришне дружине вокалан концерт са красно замишљеним програмом. Красно замишљени програм није махом красно био изведен а то се могло предвидети, јер се у две три већ прилике досад видело, како смо с певачком вештином у чланова наше позоришне дружине. У толико се пријатније издигао сам концертант-гост са својим леним средствима и сарамерно развијеном вештином у певању. Глас му није огроман, није у свим регистрима ни изједначен сасвим, али је звучан и необично zgodан за модулацију. Са фалсетом владла Душан Јанковић прилично поуздано а начин певања му доказује фино музичко разумевање. Јосифа Маринковића „Под пенцери-те“ и „Растанак“ задано је топлим изразом а и т. зв. Schlunmerarie из Обоове „La muette de Portici“ и романцу из Доницетијеве „L'elisire d'amore“ отпевао је са пуно унутрашње топлине а осим тога прецизно и вешто. Свакој је нумери на једнодушно захтевање публике додао по један додатак и од тих је додатака три било свеже цвеће из врта Ивана Зајца: „Ластавицама“, „Љубица и ружа“, и „Моја лађа“. Иза прве песме додао је певач Јенково старо „Море ми је љубав твоја —“. Као што смо извештени, Душан Јанковић намерава стручно се даље изобразити у певачкој вештини па како за то има одиста фонда у гласу али на несрећу не и у цену, то бисмо препоручили надлежном суду, да из фондова што их има тма бољја за потпомагање омладине, што учи, отцени и малену лешгу те ју даде даровитом и ваљаном Душану Јанковићу, да из њега изађе певач да га бог види. Певача су одмењивали чланови позоришне дружине: Ленка Хаџићева, Милка Максимовићева и А. Десимировић и то су најпре сво троје певали терцет „Seave sia il vento!“ из Моцартове опере: „Cosi fan tutte!“, затим Милка Максимовићева сама Зајцову композицију „Домовини и љубави“ на речи Илије Округића, и најпосле Ленка Хаџићева (сопран) и Милка Максимовићева (алт) Милчинсков дует на Боденитет-Змајеве речи „Што у јарком сунцу —“ О екекутовању терцета не може бити ни разговора, јер је Моцартова фино-пешташна музика са клизавим руладама за овај пар још и сувише — лепа и тешка за наше дилетанте-певаче. Милчинсков пак дует и сувише је веран и речит израз песничког заноса а да би могао учинити нотама ту концесију, да текет окрње и осакате. Заиста је то било нешто јединствено у својој врсти: песма без два завршна и случајно баш главна стиха! Али је још јединственија у својој врсти тврђа певачнице са дубљим гласом, да је „замерати дисхармонији текста и певаних нота — тражити у јајету длаку“. То је већ више него јединствено! Зајцова соло-песма „Домовини и љубави“ по свом склопу своје чисто силом натурује певачу израз, тако јасно и живо интерпретије речи песникове. Радовали смо баш, да ли би: питати, што певачица ипак није умела тај израз да напре, значило такођер „тражити у јајету длаку.“ После концерта приказана је била стара, прилично отрцана а погледите нешто мало сувише љаволаста немачка шаљива игра: „Тражи се васпитач“. — На Сретеније се опет јавно „Циганин“, о којем се већ стало очајавати са одласка Андрије Лукића, неће се тобоже премац наћи томе

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

зврсно приказивачу „Циге“. Па морао се богме главом баш Ружић заузети, да докаже, да може, „Циганин“ живити без Душана. И докавао је а није тиме никог ни изненадио, јер није нико сумњао, да Ружић неће схватити и проучити оно, чега се лати, па још онда где ваља „образ очувати“. Спасен је дакле „Циганин“. И у осталим се улогама приказивачи измењали. Ђорђа је сад давао Десимировић, уверљиво и од срца, Петка Марковић, а Евицу Милка Максимовићева. Старе су остале Ружица Ленке Хаџићеве и Ракила Јеце Добриновићке.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Из штамарије Арсе Пајевића у Новом-Саду изашла је ономадне I. књига „Проповеди и црквених беседа“, што их је написао Јован Јеремић, парох у Бачинцих. Неке од тих проповеди и беседа штампане су биле, као што писац сам каже, у повременим нашим листовима а уредник Београдског „Хришћанског весника“, прота Алекса Илић, дао је иницијативу, да се засебно те проповеди и беседе отштампашу и на ту је сврху даровао архијерејски сабор у Београду 20 дуката. — Цена је тој књизи 60 нов.

— Књижара браће М. Поповића у Новом Саду издала је пре неки дан опет један роман Жила Верна. Наслов је томе роману „Кенчелер“ („Der Chancellor“) а превео га је Вранко Мушички. Уз превод има и седам слика. Цена је 80 новч. — Тај Вернов роман већ је био и пре преведен на српски и изашао је још године 1882. под насловом: „Четир месеца на мору. Путничке белешке Ц. П. Кавалона“ у Београду у наклади В. Валожкића.

— Изашла је свеска IV. књига за народ, што их „Матица Српска“ издаје из задужбине Петра Кољевића. У тој је свесци: „Нема здравља без чиста ваздуха“ од Стеве Милованова. Штампана је та свеска у штамарији А. Пајевића а цена јој је 10 нов.

— Ветеран српске књиже Јаков Игњатовић јавља, да је рад издати свој роман под насловом „Патница“, који је лане анонимно био поднесен „Матици Српској“ на награду, но услед критика Милана Андрића и Павла Марковића био одбијен. „Патница“ ће изаћи у 6 књига и то ће излазити сваки месец дана а цена ће бити свакој свесци 50 нов. Прва ће књига изаћи о Цветих, 6. априла, о. г. а рок је претплати до 9. марта. Скупљачима се претплате даје свака десета књига а књижарама 25% рабата. Међутим изреком каже писац, да ће роман само тако издати, ако претплатника буде до уреченог рока најмање 500.

— Изашао је у Бечу „Вардар“, календар за годину 1886. Том је календару ово пет година.

— Уредништву Виена наше из Прага угледни чешки писац Јосип Коубле: „Велештовани господине, мислим, да вас нећу непријатно узнемирити, ако Вас обавијестим, у којем су опсегу преведене на чешки језик приповијести и романи по којног Аугуста Шеное. — Биће зајидело занимљиво за читатеље „Виена“, да сазнају, како је незаборавни Шеное својими дјели, којима је уз Прерадовића, Враа, Мажураића и друге продро пут к бољему познавању и штовању имена хрватскога, далеко иза граница своје домовине осветлао народу своје лице. — У новије доба особито су браћа Пољаци помно пратили развој хрватске лијеве књиже, приљубивши међу другим особито духовите радње неумрлог Аугуста. Но чини ми се ипак, да само Чеси могу се дичити, што су необичним жаром и љубављу прионули к Хрватом и њиховој књизи. Да како, што се именито Шеное тиче, има тому — не гледећи нити на врсноћу његових производа — још један разлог. По-

који Шеное проживио је неколико година у Прагу; њега су познавали добро најотменији и најугледнији кругови прашки, те су га штовали и љубили као човјека необична духа, чврста значаја и финога друштвеног понашања. Особито се Шеное истицао између осталих свеучилишних другова — својим витешким понашањем према лијепому spolu. Сјећам се и. пр. када је године 1878. превео Чех проф. Марек с Хрватом В. Жанићем изврну приповијест Шеноецу „Barun Ivica“ која је у „Světozor“ угледала свијет, да су на тадањег редактора особито прашке даме наваљивале, да што више таквих дражесних приповијести лично им познатог и симпатичног аутора објелодани. Познато је, да је Шеное и у чешком језику, којег је потпуно ријечју и писмом познавао, много тога написао, те нас Чехе о Хрватима обавијешћивати уз Шуна и Јагића највише се трудио. Пошто нам је дакле Шеное већ одавна био добар знапац, није ни чудо, да смо касније такође његову дичну радњу на књижевном пољу у Хрватској темељитије познали. Међу прве превео иде, мислим, роман „Златарево злато“, који је превела позната у Загребу списатељица М. Фабковићева. Како сам већ напоменуо, превео је Чех Марек заједно с Хрватом, садањим професором В. Жанићем „Baruna Ivicu“ (Světozor, 1878.) Приповијести „Pruski kralj“ (Světozor, 1878.), „Turci idu“ (Moravska Koleda, 1880.), „Karanfil sa prajsnikova groba“ (Česká Věsta, 1880.), „Kanařin-čeva ljubovca“ (Kol d., 1880., превео сам ја, као што и „Prijava Lovru“ и „Turopoljski top“ (ове су двије у рукопису). Последња новела Шеноеина: „Бланка“ преведена је на чешки три пута: од Фр. Похунека (časopis Čech, 1882., од Фр. Фахоуна (Přesel ze Sušice, 1882., и у посебном издању ове године. Посебно је издан такођер „Diogenes“ (прев. Иван Худец, Česka biblioteka rodná, св. 6. и 7., год. I., „Sejlačka buna“ од Худца, „Prosjak Luka“ од Франт. Похунека (Zábavu večerní, год. I. бр. 7.), „Mladí gospodin“ од Фр. Фахоуна (Knihovna pro česku lid, бр. IX.). — Остали преводи изашли су у часописих: „Uspomene iz Dalmacije“ (Světozor, 1876.), „Čuvaj se senjske ruke“ (Фр. Фахоун, Světozor, 1882., „Pijina oporuka“ (Фр. Фахоун, Světozor, 1878.), „Zvonar topčija“ (Pokrok, 1883.), „Vladimir“ (Studendské listy, 1883.) прев. Иван Худец. Исти господин превађа јоште Шеноеин роман „Kletvu“. Ово ће бити по прилици све, што је од списа Шеноеиних на чешки преведено, премда је могуће, да се у локалних листових јоште штогод налази. Но већ по овом прегледу види се, да је од свих хрватских писаца у књижевности чешкој највише Шеное продор. — Уз Шеное највише су преведени на чешки језик: Фердо Беџић, Ј. Е. Томић, Јанко Јурковић, Вукелић и др. Од старијих новелиста има превода: Вукотиновића, Драг. Јарневићеве, Ивана Делмана, Б. Лорковића, Ј. Држетића, и др. Управо сада излази у подлицу Pokrok-а Беџићев „Vukićev most“, а у подлицу моравског Машина приповијест Јоргованићева: „Za jedan časak radosti“ (превели Фр. Фахоун и Ив. Худец).

— Пољски писац Хенрик Шенкјевич, од кога смо у ланском течају „Стражилова“ донели приповетку: „Из паметара познанског учитеља“ у преводу Н. Манојловића, саопштава сад у Варшавском часопису „Slowo“ наставак своје велике историјске трилогије. Први је део те трилогије био дивни роман „Ogniem i mieczem“ а изашао је у четири свеске. Други део, који је скоро већ завршен, зове се „Potop“ а обузима шведске ратове под Јованом Казимиром. Затим ће доћи трећи део, којем је наслов „Pan Wolodyjowski“. — О Шенкјевичу вели „Das Magazin für die Literatur des In- und Auslandes“ у свом седмом броју ове године ово: „Са Шенкјевичем је роман у Пољака добио таквог полета, да сад надмаша историјску бел-

тристику свију других земаља. Уелтер се Скот не може ни мерити са Шенкјевичем, јер је Уелтер Скот досадаш, а у делима пољскога песника врије живот и снага, која сваког за собом вуче. Даље вели, да би многи немачки романије могао сасвим лепо у школу ићи код Шенкјевича.

— Немац Ладислав Најгебауер, који је Петефија превео на немачки, преводи сад и одабране песме мађарског песника Јосифа Киша.

— Млад један мађарски песник по имену Имре Шереш, написао је трагедију Омрове Илијаде и дао је трагедији наслов „Hári János Piásza“. Посвећена је трагедија та Људевиту Вермешу, као „Ахилу модерног мађарског спорта“. Има кратак предговор и доста дугачак поговор, из којег вадино овај занимљиви пасус: „У новијој светској књижевности све се то одређеније истиче пародија и трагедија као уметничка пресвака нечега, што већ постоји, и сад већ не може нико порећи, да су и једна и друга књижевнички оправдане. Јер само сувише пробирачки, болестан укусе може наћи икаквог обесвећења у томе, ато се нађе песнички хумор, који какав ремек светске књижевности у смешан предмет преобрази по својој својственој тваралачкој снази. Еврипид и Виргилије остају узвишени, ма да се морамо смејати Аристофановој доброј вољи и Блумаеровим карикатурама; па ни мени никад није била цељ ни жеља, понизити божанскога Омпра или га баш начинити предметом подсмеху; то не би био кадар ни скуп најизвршенијих подсмевачких дарова читавих векова.“ Критика каже, да је та трагедија пуна духовите досетке и хумора те се на основу модерних њених назора може ставити чак над Блумаерову трагедију Виргилијеве „Енејиде“. Скоро ће од младог тог песника изаћи и трагедија Омрове „Одисеје“.

С М Е С И Ц Е.

(Колико живе тице.) Највећа уме остарити лабуд. Кажу, да може доживити 300 година. Кназер приповеда, да је видео соколова, од којих је једном било 162 године. И крагујеви и орлови живе такођер врло дуго. Године 1819 скапао је костождер један, којег су године 1715, дакле на 104 године пре, ухватили, а имао је зацело дотле већ коју годину за собом. Белоглав крагуј један, који је био ухваћен год. 1706. скапао је у тичари царскога летњиковца Шенбруна крај Беча год. 1824., провео је дакле само у ропству 118 год. Панагаји могу од оно доба, кад их ухвате и припитоме, дакле од доба, кад су већ сасвим нарасли, још преко сто година живити. Тице поморкњине и поточаре преживе по више човечјих генерација. Гуске и кукавице могу такођер здраво остарити; гуске наравно само онда, ако се не испеку или кљукањем не утку. Кукавицу неку, са свог необичног промуклог и суровог гласа добро повнату становницима места, крај којег се гвездима, слушали су људи тамо 32 године непрестано, како у истом жбуну кука. И гаврани, као што се каже, живе пре-

ко 100 година. Свраке, кад су ухваћене, живе 20 до 25 год. у слободи пак много дуже. Обични наш петар може доживити 15 до 20, а џаван 15 година; голубови живе једно десетак година а мале тице певачице 8 до 10. Славуј у кавезу једва ако дотера до 10 година а кос до 15. Канаринке код нас живе 12 до 15 година, а на канарским острвима у слободи живе куд и камо дуже.

А Ф О Р И С М И.

(старо-грчки.)

Тужно се неко, да нема апетита. Лечник Акимин, рече му Сократ, препоручује добар лек против те твоје боље. — А какав је то лек? — „То је да једеш мање; јер тако ћеш јести с апетитом, мање ћеш трошити и бићеш здравији.“

Ксенофонт

Једемо да живимо а не живимо да једемо. *Сократ.*

Ко неће да живи у друштву, или ко ништа не потребује и довољан је сам себи... тај је дивља животиња или је бог.

Аристотел.

Од свих издатака најскупије стаје трошење времена.

Теопраст.

За људе сретне цео живот је одвећ кратак, а за јаднике је једна једина ноћ вечност.

Лукијан.

Ни људи ни богови ништа не извршују без труда и напора; рад је ослонац врлини.

Фокилид.

Не казуј никад, да си филозоф и не размећи се лепим начелима пред будалама, него чини оно, што прописују та начела.

Елиптич.

Најбоље ћемо се осветити злим људима, ако не будемо њима слични.

Марк-Аврелије.

Знај, какво је зло стомак за човека, нашто нас нуча и нашто нас присиљава! Кад би нам се могао одузети тај део тела, тада нико не би био неправедан, нити би од своје воље чинио зла; али са њега постају сва зла.

Алексис.

Проводићеш чист и добродетељан живот на властито тако, ако се клонити свега оног, што замераш другима.

Талит.

Истина говори језиком простим, као што је и она сама проста.

Есхил.

Врлина се може научити. Она сама гради срећу. Па како се она показује у раду, то не захтева ни много речи а ни велике науке.

Антистен.

Живот је сличан вину: кад од вина остане само неколико капи, оно се претвори у сирће. — Старост је као каква болта, где се стекла сва човечја зла.

Антифан

На што тужити се на тирани, кад ми још мање вредимо од њих, кад смо огревали у истим страстима а налазимо се у различном стању.

Мисопије

Винова лоза доноси плод од три врсте: плод уживања, пијанства и кајања.

Диоген из Лаерта.

САДРЖАЈ: Младости лепа... Од Мите Поповића. — Ухода. Цртица из српско-бугарског рата. Од Мите Живковића. — Анђеол смрти. Од М. Ј. Илија. — Вељко. Приповетка Милутина Јакшића. (Наставак.) — Апостол. (Петефи.) Превео Благоје Бранчић. (Наставак.) — За начело. Роман Милана Савића. (Наставак.) — Милово сам... (По М. Романовском.) С пољског. Превео Рајко. — Путописне црте. Један дан у мађарском Риму. Од С. В. П. (Свршетак.) — Књижевност: Још неколико речи поводом Живановићева чланка „Два три закона из науке о гласовима српским. Др. Ј. Кирете. — Листићи: Месечни преглед периодичне српске и хрватске књижевности. — Гласник. — Поворнице и уметност. — Књижевне новости. — Смесице. — Афоризми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи шаљу се уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.